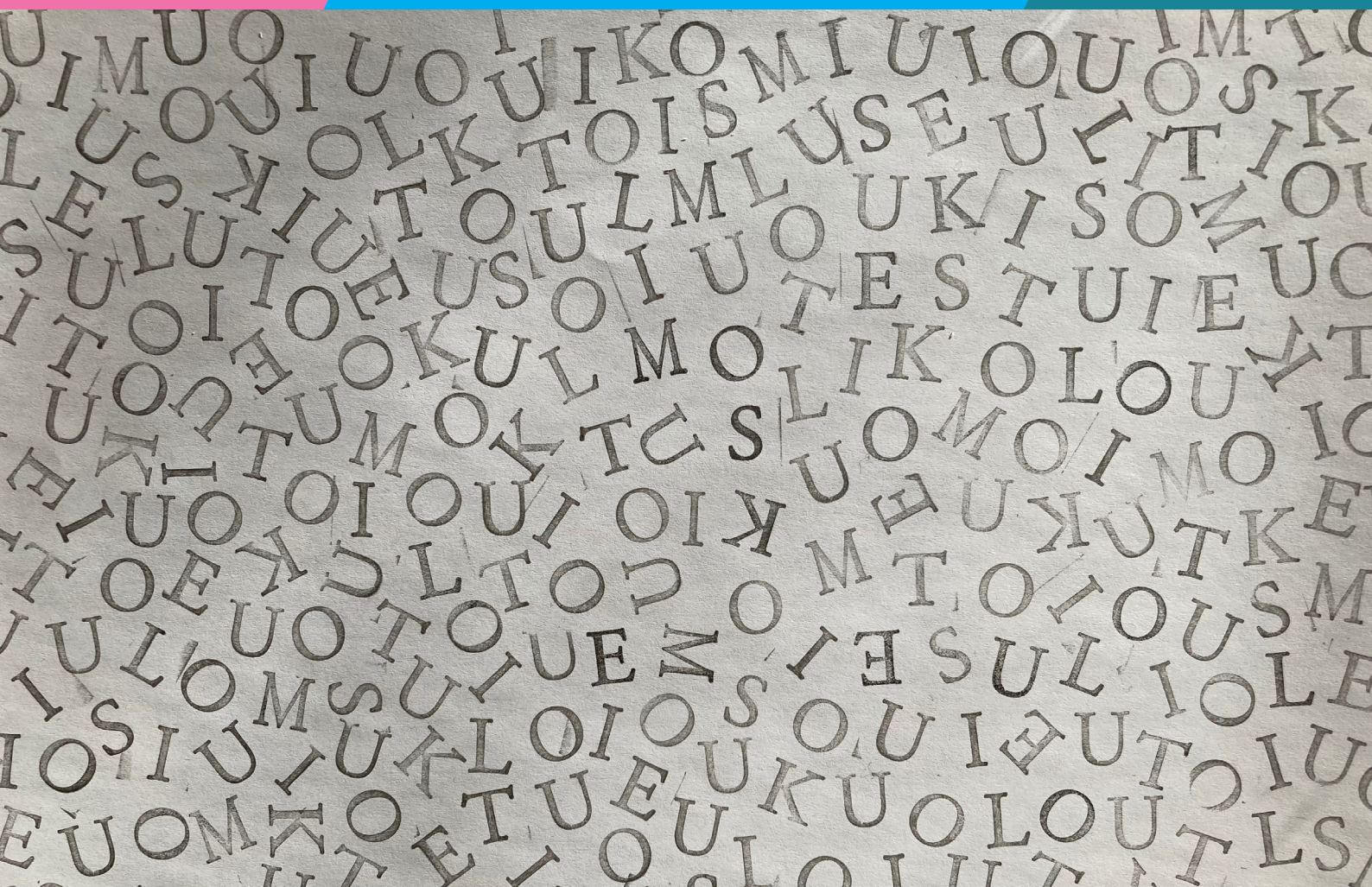

AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

LAUREA-JULKAISUT | LAUREA PUBLICATIONS | 189

Meiju Saarinen & Tarja Chydenius (toim.)

Oikeusmuotoilua vakiinnuttamassa

- Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun toinen

**Copyright © tekijät ja
Laurea-ammattikorkeakoulu 2022
CC BY-SA 4.0, jollei toisin mainittu**

Kannen kuva: Meiju Saarinen, all rights reserved

Sivun 9 kuva: Ilpo Vuorivirta, Laurea-ammattikorkeakoulu, all rights reserved

Sivun 16-18 kuvat: Meiju Saarinen, all rights reserved

Sivun 26 kuva: Yle, all rights reserved

Sivun 31 kuva: Dorit Salutskij, all rights reserved

Sivun 35 kuva: Kotialbumi

Sivun 42-43 kuvat: Joel Korhonen

Takakannen kuvat: Meiju Saarinen sekä Ilpo Vuorivirta, Laurea-ammattikorkeakoulu, all rights reserved

Taitto: Meiju Saarinen

ISSN-L 2242-5241

ISSN 2242-5225 (verkko)

ISBN: 978-951-799-645-7 (verkko)

Meiju Saarinen & Tarja Chydenius (toim.)

Oikeusmuotoilua vakiinnuttamassa
- Oikeudellisen erityisosaamisen ja
oikeusmuotoilun toinen

SISÄLLYS

6 Tervetuloa tuoreimman oikeusmuotoilun julkaisumme pariin!

Tarja Chydenius

8 Oikeusmuotoilua aidoissa ympäristöissä

Johanna Aalto

12 Oikeusmuotoilu vs. palvelumuotoilu

Tarja Chydenius

16 Oikeuskansleri Tuomas Pöysti: oikeusmuotoilu on lähestymistapa ja työkalu

Meiju Saarinen

21 Säädosjohtaminen lainvalmisteluprosessin muotoilijana

Harriet Lonka

26 Oikeustoimittaja oikeuden muotoilijana

Meiju Saarinen

**29 Oikeusmuotoilu tarvitsee turvallisen tilan
- kokemuksia oikeusmuotoilun työpajojen fasilitoinnista**
Hannele Korhonen

**33 Reklamaatioprosessin muotoilua Kilpailu- ja
kuluttajaviraston kanssa: menetelmien kirjo toi
tunteet pintaan**
Kaisa Aaltonen, Sanna Herrala, Susanna Salmi, Hanna Haka-
Taivalmäki ja Reeta-Maaria Tolonen

**39 Asiakirjapinosta turvallisuuspolulle
- lainsäädännön vaatimuksia visualisoimassa**
Annina Nyholm

42 Oikeusmuotoilulla propagandaa vastaan
Joel Korhonen ja Rami Lindström

45 Selkeää lakia kaikille
Anja Merenkivi

49 Oikeutta sanoin ja kuvin
Jukka Linna

Tervetuloa tuoreimman oikeusmuotoilun julkaisumme pariin!

Tämä kokooma teos tarjoaa syventävän näkökulman oikeusmuotoiluun. Artikkelit toimivat jatkumona aiemmin ilmestyneelle oikeusmuotoilun ensimmäiselle julkaisulle (2019). Oikeusmuotoilu on tuore myös koulutusalan. Laurea-ammattikorkeakoulussa hiljan käynnistynyt Oikeusmuotoilun ja oikeudellisen erityisosaamisen (OMOE) koulutus on maailman ensimmäinen alan ylempi korkeakoulututkinto. Tämä julkaisu on tarkoitettu kaikille lukijoille, joita ala kiinnostaa opintojen tai soveltavan tutkimuksen näkökulmasta.

Vakiinnutamme tietoa oikeusmuotoilusta ja sen koulutuksesta

Julkaisumme tarjoaa yhden foorumin kehittää osaamista ja jakaa tietoa siitä, miten oikeudellisista palveluista tehdään käyttäjille parempia tai saavutettavampia.

Kehittämispäällikkö Johanna Aalto kertoo ensimmäisessä artikkelissa, miten oikeusmuotoilun osaamista kehitetään aidoissa työelämähankkeissa. Laurean kehittämissuuntaisen oppimismallin (LbD, Learning by Developing) mukaan opiskelijat pääsevät ratkomaan aitoja työelämän haasteita alueellisten kumppaniemme kanssa. Oppimisympäristö tarjoaa tällöin mahdollisuuden syventyä yhteiskunnan ja työelämän kannalta oleellisiin ja usein uudenlaisiin oikeudellisiin ilmiöihin. Pääosin tiimitöinä tehtävien haasteiden ratkominen tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden alan verkostoitumiseen ja oikeusmuotoilun taitojen rajattomaan ja jatkuvaan kehittämiseen.

Seuraavassa artikkelissa pohdin oikeusmuotoilun ja palvelumuotoilun suhdetta. Molempien toimialueiden taustalla on samankaltaisia, ajassamme tärkeiksi nousevia ajattelu- ja toimintamalleja kuten ihmiskeskisyys, muotoiluajattelu ja osallistava suunnittelu. Koska tarkastelun keskiössä ovat ihmiset, tiimityön

merkitys ja erilaisista näkökulmista ammentaminen korostuu. Oikeusmuotoilu hyödyntää palvelumuotoilun menetelmällisiä ratkaisuja, ja molempien muotoilun osa-alueiden osaajia tarvitaan.

Osallistumme ajankohtaiseen keskusteluun

Opiskelijamme Meiju Saarinen sai ainutlaatuisen tilaisuuden haastatella oikeuskansleri Tuomas Pöystiä. Haastattelussaan Pöysti kuvailee suomalaisen oikeusjärjestelmän isoa kaarta, jossa oikeusmuotoilu on löytänyt paikkansa ihmisten ja oikeuden lähentämisessä. Pöystin mukaan laki kaikessa muodossaan on palvelua. Tämä ajatus kiteyttää tarpeen oikeusmuotoilulle, sillä jotta palvelu voi olla parempaa, tulee palvelun oikeudellisia ulottuvuuksia ja arvoa pystyä analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erilaisten käyttäjien kannalta.

Laurean TKI-asiantuntija Harriet Lonka kiinnittää artikkelissaan lukijan huomion säädösjohtamiseen eli siihen, miten hyvin johdetulla lainvalmistelulla voidaan muotoilla valmisteluprosessia ja taata sitä kautta laadultaan parempia lakeja. Säädösjohtaminen vaatii monien toimijoiden asiantuntijuuden koordinaatioita. Eri osapuolten vastuiden sekä pitkäjänteinen, hallituskautet ylittävä johtaminen on avain laadun parempaan laatuun.

Ylen Päivi Happonen kuvaa haastattelussaan oikeustoimittajan arkea. Happonen kertoo, kuinka oikeutta tuodaan entistä lähemmäksi ihmisiä toimituksellisin keinoin. Työ ei keskity pelkästään rikosjournalismiin, vaan oikeustoimittaja tutkii ja selvittää monenlaisia oikeudellisia ilmiöitä, joista uutisoimalla oikeusmaailmaa tehdään tutummaksi laajalle yleisölle. Yksi keskeisistä keinoista lähentää kansalaisia ja oikeutta on oikeudellisen kielen selkeyttäminen. Oikeudellisen viestinnän selkeyttäminen on myös oikeusmuotoilun keskeisiä haasteita ja kehittämiskohteita.

Yrittäjä ja oikeusmuotoilun kouluttaja Hannele Korhonen kuvaa artikkelissaan, miten oikeusmuotoilun edellytykset turvataan. Oikeusmuotoilua tehdään usein erilaisissa ryhmissä ja kehittämispajoissa. Työpajan osallistujat ovat inhimillisiä, tuntevia ihmisiä. Voidakseen antaa työpajoissa parastaan tarvitsevat he turvallisen tilan. Tämän tilan luomiseen Korhonen antaa artikkelissaan monta hyvää vinkkiä.

Esittelemme OMOE-tutkimme vaikuttavuutta

Kuluttajahalajat-opiskelijatiimi on erinomainen esimerkki onnistuneesta oikeusmuotoilijatiimistä. Artikkelissaan OMOE-tutkimme opiskelijatiimi kuvaillee esimerkein, miten he lähestyivät aitoa työelämän reklamaatioprosessiin liittyvää haastetta Laurean LbD-mallin mukaisesti. Jutussa selostetaan inspiroivasti, miten opiskelijat sovelsivat monipuolisesti Six thinking hats- sekä kehorihi-menetelmiä asiakasymmärryksen kasvattamaksi.

Esittelemme julkaisussa myös valmistuneita opinnäytetöitä. Annina Nyholm tarjoaa katsauksen siihen, miten lainsäädännön vaatimuksia visualisoimalla voi-

daan maallikolle vaikeaselkoisista ja usein uuvuttavista teksteistä muotoilla helpommin ymmärrettäviä ja lähestyttävämpiä. Alumnimme Joel Korhonen ja Rami Lindström tuottivat opinnäytteen valeinformaation ja faktan erottamista dokumenttielokuvan muodossa. Artikkelissa toimittaja haastattelee alumnijamme dokumentin työprosessista ja oikeusmuotoilullisista tavoitteista.

Oikeusmuotoilussa voidaan myös ”rikkoa rekistereitä”. Anja Merenkivi havainnollistaa, miten luentoharjoituksissa leikiteltiin eri tyyllilajeilla ja tehtiin lakiteksteistä valituille kohderyhmille ymmärrettävämpiä, puhumalla heidän kieltään. Viimeisessä artikkelissa OMOE-tutkimme yliopettaja Jukka Linna tarjoaa lisää luovia esimerkkejä oikeusmuotoilun visuaalisista ja muodollisista keinoista.

Oikeusmuotoilun vakiinnuttaminen lähestymistavaksi oikeudellisiin ja lainsäädännöllisiin ilmiöihin on tärkeää. Sitä kautta vaikutamme siihen, että oikeudellista osaamista vaativat yhteiskunnalliset ja kaupalliset palvelut parantuvat ja vastaavat paremmin tämän päivän palvelunkäyttäjien, asiakkaiden, kansalaisten, kuluttajien, potilaiden tai muiden toimijoiden tarpeisiin. Samalla vahvistuu ajatus siitä, että lainsäädäntö ja oikeus ovat kaikille tärkeää, demokraattisesti toimivan yhteiskunnan palvelua.

Olemme kiitollisia kaikille julkaisumme osallistuneille. Sen toimituksesta ja taitosta vastaa opiskelijamme Meiju Saarinen, jolla on ollut ratkaiseva rooli julkaisun valmistumisessa. Suuri kiitos siis Meijulle.

Oletpa sitten työelämäkumppanimme, alan opinnoja suunnitteleva tai alasta muuten kiinnostunut lukijamme, toivomme sinun viihtyvän julkaisumme parissa.

Tarja Chydenius

OMOE-tutkimuksen lehtori

Oikeusmuotoilua aidoissa ympäristöissä

Oikeusmuotoilulla pyritään oikeusjärjestelmän ja oikeudellisten sisältöjen kehittämiseen paremmin toimiviksi ja ymmärrettävämmiksi. Oikeuden ja muotoilun tehtävien voidaan havaita olevan samassa suunnassa, koska tavoitteena on saada aikaan parempaa sisältöä, palveluja ja ratkaisuja siinä yhteiskunnan osa-alueessa, jonka oikeus tarjoaa (Linna 2019, 8–9; Hagan 2020, 4; Laurea-ammattikorkeakoulu 2022a, 6).

Lähtökohtina oikeusmuotoilussa hyödynnetään ihmiskeskeistä lähestymistapaa, visuaalista suunnittelua, teknologiaa ja osallisuutta päätöksenteossa. Muotoilun kautta voidaan tuoda luovan tutkimisen ja kehittämisen osa-alueita ja yhdistää niitä oikeusjärjestelmään, oikeuden systeemiseen ajatteluun ja analysointiin. (Hagan 2020, 4.) Oikeusmuotoilu mahdollistaa monialaiset lähestymistavat. Tämä johtuu muotoilun prosessimaisuudesta, koska siinä voidaan hyödyntää useita lähtökohtia ja osaamisen vahvuuksia (Jackson, Kim & Sievert 2020, 25).

Tämän artikkelin tarkoituksena on tehdä näkyväksi Laurea-ammattikorkeakoulun oikeusmuotoilua koskevan tutkinto-opiskelun todellisuutta. Oikeusmuotoilusta kiinnostuneelle on tutkintokoulutusmahdollisuus, jossa kehittämispohjainen oppiminen, aidot oppimisympäristöt ja tulevaisuutta varten opiskelu ovat keskiössä.

Oikeusmuotoilun opiskelumahdollisuudet Laurea-ammattikorkeakoulussa

Laurea-ammattikorkeakoulussa on vuodesta 2019 lukien ollut mahdollista opiskella ylempi korkeakoulututkinto, jossa oikeusmuotoilu on keskeinen aihe (Laurea-ammattikorkeakoulu 2022a; s. Niinikoski & Toivonen 2021, 221–222). Liiketalouden ylempään ammattikorkeakoulututkintoon voi suorittaa oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun suuntautumisvaihtoehdoissa. Koulutuksen rakenne koostuu 30 opintopisteen ydinosaamisen, 30 opintopisteen täydentävän osaamisen ja 30 opintopisteen oppinäytetyön kokonaisuuksista. Koulutus oli myös mukana vuosina 2020–2021 toteutetussa oikeustieteellisen alan arvioinnissa (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2021).

Oikeusmuotoiluun on Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijan kautta saanut kosketuspintaa noin 100 tutkinto-opiskelijaa, jotka ovat tulleet valituiksi korkeakoulujen yhteishauissa. Vuosittain oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun koulutukseen on valittu noin 30 opiskelijaa. Vuosien 2020 ja 2021 valintaopintojaksolle osallistuneita opiskelijoita on noin 300. (Opetushallitus 2021.) Syksyllä 2022 alkavaan koulutukseen valitaan opiskelijat kevään 2022 yhteishaun ja valintaopintojakson kautta. Koulutuksessa opiskelu toteutetaan jatkossa verkko-opintoina.

Kuva: Ilpo Vuorivirta, Laurea-ammattikorkeakoulu, all rights reserved.

Oikeusmuotoilua opitaan eri ympäristöissä

Laurea-ammattikorkeakoulun kaikessa oppimisessa toteutuu strategian mukaisesti kehittämispohjainen oppiminen (englanniksi Learning by Developing, LbD) (Laurea-ammattikorkeakoulu 2022b). Oppimisen viitekehysten tunnistaminen tuottaa ymmärrystä koko oppimisympäristöön ja sen mahdollisuuksiin. Näin erilaiset pedagogiset, sosiaaliset ja muut oppimisympäristöön liittyvät tekijät voivat tukea toisiaan. (Gurney & Al 2012, 2337.) Kehittämispohjainen oppiminen perustuu toiminnallisuuteen, yhteiseen tekemiseen, jossa toiminta kuvautuu erityisesti vuorovaikutuksena yksilön ja ympäristön välillä (Raij 2014, 14; Raij & Taatila 2017, 4–5).

Laurea-ammattikorkeakoulu tarjoaa oppimiseen korkeakoulu yhteisön. Siinä opiskelijat ja opettajat muodostavat keskiön. Mutta kun tarkastelemme YAMK-opiskelijan taustaa, sieltä löytyy ainakin kaksi vuotta työkokemusta ja aiempi korkeakoulututkinto. Näiden opiskelijoiden mukana tuleva, aidoista työympäristöistä jo saatu kokemus ja aiempi opiskelutausta muodostavat jo lähtökohtana mahdollistavan oppimisympäristötekijän. Hyvin usein opiskelija on työssä myös opiskelujen aikana. Tätä kautta työstä tuleva ympäristö on käytännössä edelleen laajenevan verkoston kaltainen. Opiskelujen aikana muodostuu verkostoja toisiin opiskelijoihin. Samaa alaa voi tulla opiskelemaan useista eri lähtökohdista, jolloin vertaisoppimisen kautta mahdollistuu myös toisilta oppiminen.

Opettajan on toimittava yhteyden muodostajana ja mahdollistajana kunkin oppimisprosessin vaatimalla tavalla (Nurminen ym. 2015, 94). Opintojaksoilla tehtävät projektit ovat merkittävässä asemassa LbD-pedagogiikassa. Projektien toimeksiantajat ovat valmiita avaamaan omaa toimintaansa ja sisältöjään yhteisen kehittämisen tavoitteen saavuttamiseksi. Työelämästä tulevat toimeksiannot tulevat tavallisimmin julkisen tai yksityisen sektorin toimijoilta, joihin Laurea-ammattikorkeakoululla, koulutuksella tai sen opettajilla on yhteys. Toteutuneista projekteista on kirjoitettu mm. julkaisussa ”Muotoilimme oikeutta - oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun ensimmäinen” (Linna, Aalto & Niinikoski 2019). Kilpailu- ja kuluttajavirastolle tehdyistä useammista toimeksiannoista esimerkkinä voidaan mainita myyjänvastuupolun mallintaminen. Siinä opiskelijaryhmän tehtävänä oli selkeyttää vastuita verkkokaupan ja reklamoinnin osalta. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2021; Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2022.)

Projektitoimeksiannot edustavat useimmiten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) osa-alueita soveltavassa tutkimuksessa tai kehittämistyössä. Soveltavassa tutkimuksessa olennaista on saavuttaa sellaista uutta tietoa, joka tavoittelee käytännön sovellutusta esimerkiksi uusien menetelmien tai keinojen luomista ja jolla tavoitellaan ratkaisua määritellyn kohteeseen. Kehittämistyössä toiminta on systemaattista, jonka avulla voidaan saada aikaan

tai kehittää esimerkiksi tuotteita, menetelmiä tai järjestelmiä. (Tilastokeskus 2021.) Projektien monimuotoisuudesta on esimerkkinä ensimmäisen opiskelijaryhmän koulutuksen aikana vuonna 2019 toteutettu tapahtuma Legal Design Summit. Helsinki Design Weekin yhteydessä järjestetty tapahtuma oli vaikuttava oppimistapahtuma ja toimi verkostojen kokoajana maailmanlaajuisesti (Anttonen 2019, 42–45).

Erityisesti osaamisperusteisessa oppimisessä huomio kiinnittyy myös opiskelijan omaan reflektioon. Oman osaamisen kehittämisen suurin tehtävä on luoda pohjaa niille seuraaville osaamisen kehittymisen vaiheille, jotka perustuvat puolestaan aiemmin hankittuun osaamiseen (Sturing ym. 2011; Keinänen 2019, 88). Koulutuksen aikana annettavassa ohjauksessa kiinnitetään huomiota systemaattisesti reflektion mahdollistaviin tehtäviin ja tekemiseen.

Tavoitteena oikeusmuotoilun taitojen jatkuva kehittäminen

Oikeusmuotoilun koulutuksen osaamista tuottavista kompetensseista ovat kirjoittaneet Sanna Niinikoski ja Nina Toivonen. He toteavat (Niinikoski & Toivonen 2021, 234–236) oikeusmuotoilijan taitojen koostuvan erilaisten osa-alueiden yhdistämisestä. Tieteellinen tieto, tutkimus- ja kehittämismenetelmät sekä ongelmanratkaisu monitieteellisesti mm. oikeustieteen, palvelumuotoilun, teknologian ja käyttäytymistieteen aloilla näyttäytyvät keskeisinä sisältöinä. Osaaminen muodostuu Laurea-ammattikorkeakoulussa aitoja tilanteita hyödyntäen oppimisprosessina ja ilmenee kehittämisosaamisena ja vaikuttavuutena. Niissä yhteinen, monialainen tekemällä ja kehittämällä oppiminen on tärkeässä roolissa (Laurea-ammattikorkeakoulu 2022a, 3; Niinikoski & Toivonen 2021, 236–237).

Osaamispääoma mahdollistaa kehittämisen tulevaisuudessakin opintojen jälkeen ja jatkuvan oppimisen näkökulman tärkeyden ymmärtämisen. Tästä kaikes-ta muodostuu onnistunut oikeusmuotoilun oppimisympäristö.

Lähteet

- Anttonen, E-S.** Laureaan oikeusmuotoilijat Legal Design Summitissa 2019. Teoksessa Linna, J., Aalto, J. & Niinikoski, S. 2019. Muotoilimme oikeutta – Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun ensimmäinen. Laurea-ammattikorkeakoulu, Laurea-julkaisut 128. 42–45. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-541-2>
- Guney, A. & Al, S. 2012.** Effective Learning Environments in Relation to Different Learning Theories. *Procedia, Social and Behavioural Sciences* 46, 2012. 2334–2338.
- Hagan, M. 2020.** Legal Design as a Thing: A Theory of Change and a Set of Methods to Craft a Human-Centered Legal System. *Design issues*, 36(3). 3–15. https://doi.org/10.1162/desi_a_00600
- Jackson, D., Kim, M. & Sievert, J. R. 2020.** The Rapid Embrace of Legal Design and the Use of Co-Design to Avoid Enshrining Systemic Bias. *Design issues*, 36(3). 16–30. https://doi.org/10.1162/desi_a_00601
- Kansallinen koulutuksen arviointineuvosto. 2021.** Oikeustieteellisen alan korkeakoulutuksen arviointi. Julkaisut 22:2021. Viitattu 12.12.2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_2221.pdf
- Keinänen, M. 2019.** Educating innovative professionals: A case study on researching students' innovation competences in one Finnish University of Applied Sciences. Dissertation, University of Turku. Turku: Turun ammattikorkeakoulun julkaisuja 49. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167255.pdf>
- Kurppa, V. 2021.** Myyjänvastuu suurennuslasin alla. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Viitattu 7.1.2022. Blogi. <https://kulma.kkv.fi/2020/11/05/myyjanvastuupolku-suurennuslasin-alla/>
- Kurppa, V. 2022.** Hei ammattilainen – tunnetko jo myyjänvastuupolon? Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Viitattu 20.1.2022. Blogi. <https://kulma.kkv.fi/2022/01/19/hei-ammattilainen-tunnetko-jo-myyjanvastuupolon/>
- Laurea-ammattikorkeakoulu 2022a.** Oikeudellinen erityisosaaminen ja oikeusmuotoilu. Opetussuunnitelma. Viitattu 3.1.2022. https://www.laurea.fi/contentassets/ecf4d896a2d743e4ac2c0d6e1843d5b3/omoe-2021-opetussuunnitelma_a4.pdf
- Laurea-ammattikorkeakoulu 2022b.** Strategia 2030 Viitattu 10.1.2022. <https://www.laurea.fi/tietoa-meista/strategia-2030/>
- Linna, J. 2019.** Legal Design – mission impossible? Teoksessa Linna, J., Aalto, J. & Niinikoski, S. 2019. Muotoilimme oikeutta – Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun ensimmäinen. Laurea-ammattikorkeakoulu, Laurea-julkaisut 128. 6–9. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-541-2>
- Linna, J., Aalto, J. & Niinikoski, S. 2019.** Muotoilimme oikeutta – Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun ensimmäinen. Laurea-ammattikorkeakoulu, Laurea-julkaisut 128. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-541-2>
- Niinikoski, S. & Toivonen, N.** Legal design in education: ways of teaching and the role of different disciplines in building legal design competence. Teoksessa Corrales Compagnucci, M., Haapio, H. & Hagan, M. (toim.) 2021. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*. 219–239.
- Nurminen, R., Ahonen, P., Salonen, K., Sorsa, K., Jolkonen, A. & Eerola, O. 2015.** YAMK-integraatio ja TKI-toiminta kolmikantamallissa. Teoksessa Ahonen, P. (toim.) 2015. Ylemmän ammattikorkeakoulutuksen opettajuus tutkimuksen, kehittämisen ja uudistamisen sillanrakentajana. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 222. 93–101. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522165978.pdf>
- Raij, K., & Taatila, V. 2017.** Toimintalähtöinen oppiminen koulutuksen kehittäjänä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 19 (4). 4–7.
- Raij, K. 2014.** Learning by Developing in Higher Education. Teoksessa Raij, K. (toim.) 2014. *Learning by Developing Action Model*. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisuja 36. Viitattu 12.12.2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016070613570>
- Tilastokeskus 2021.** Käsité: Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta. Viitattu 1.12.2021. <https://www.stat.fi/meta/kas/index.html>

Oikeusmuotoilu vs. palvelumuotoilu

Palvelumuotoilu ja oikeusmuotoilu ovat verrattain uusia monitieteellistä osaamista yhdistäviä lähestymistapoja. Palvelumuotoilussa kehitetään monenlaisia palveluita kokonaisvaltaisesti, kun taas oikeusmuotoilu keskittyy palveluiden oikeudellisiin näkökulmiin. Mutta mistä näissä muotoilun osa-alueilla on tarkemmin kyse ja miten ne linkittyvät toisiinsa? Onko oikeusmuotoilu vain palvelumuotoilun johdannainen, vai onko oikeusmuotoilussa kyse kokonaan omasta toimialasta? Molempien aiheiden osaamista voi kartuttaa Laurean yamk-tutkinnoissa. Mitkä mahtavat olla suuntaukset ja painotukset osa-alueiden taustalla?

Yhteistä historiaa

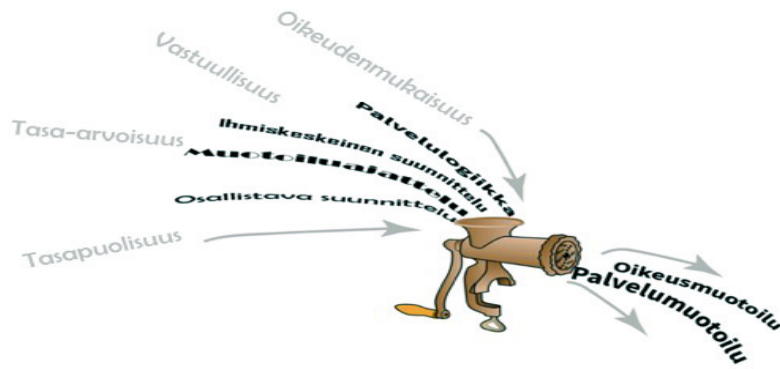
Näkökulmaa pohdintaan oikeusmuotoilun ja palvelumuotoilun suhteesta voi hakea näiden alueiden samankaltaisesta syntyhistoriasta. Palvelumuotoilun käsite (service design) mainitaan kirjallisuudessa ensimmäisiä kertoja viime vuosituhannen lopulla (Shostack 1982; Gummesson 1990). Muotoilun menetelmiä hyödyntävän lähestymistavan palvelujen kehittämiseen voidaan katsoa vakiintuneen 2000-luvun alkupuolella (Mager 2004).

Tavoitteena palvelumuotoilussa on uusien palvelujen innovointi tai jo olemassa olevien palvelujen kehittäminen. Palvelumuotoilun syntyyn ovat vaikuttaneet palveluiden markkinoinnin ja johtamisen ajattelutavan muutos, jossa tuotekeskeisyydestä siirrytään palvelu- ja asiakaskeskeiseen ajattelutapaan (Lovelock & Gummesson 2004). Paradigman muutos on saanut innoitusta myös muotoilutieteen kehityksestä, esimerkiksi osallistavasta kehittämissuuntauksesta ("participatory design") ja teollises-

ta muotoilusta (Sangiorgi & Juninger 2015; Kimbell 2011; Sanders & Stappers 2008). Myös monet muut suuntaukset kuten käyttäjakeskeinen käyttöliittymäsuunnittelu sekä digitaalinen vuorovaikutussuunnittelu (Kamppuri 2011) ovat vaikuttaneet palvelumuotoiluun, sillä digitaalisuutta hyödynnetään monissa palvelun kosketuspisteissä.

Myös laajempi muotoiluajattelu (design thinking, Rowe 1987) sekä ihmiskeskeinen suunnittelu (Buchanan 1992) ovat olleet tärkeitä johtoajatuksia palvelumuotoilun taustalla. Muotoiluajattelu on tiedollinen prosessi ja ratkaisukeskeinen tapa lähestyä ongelmia (Dunne & Martin 2006). Tämä viittaa ensisijaisesti ajattelutapaan ja asioiden tärkeänä pitämiseen. Käytännön muotoilijoita voivat siis olla muutkin kuin muotoilukoulutuksen saaneet ammattilaiset (Sangiorgi & Juninger 2015, 167-168). Muotoiluajattelua voidaan siten pitää edellytyksenä palvelumuotoilulle, joka on uudenlainen lähestymistapa tämän ajattelun sekä palvelulogiikan soveltamiseen (Ojasalo & Ojasalo 2015, 312).

Muotoiluajattelu sopii alasta riippumatta erityisesti ns. viheliäisten eli monitahoisten ja hyvin vaikeasti ratkaistavien ongelmien ratkaisuun (Buchanan 1992). Ajattelutapa sopii siten erityisen hyvin oikeudelliseen ajatteluun, jossa ratkaistaan ja säädelään monisyisiä yhteiskunnallisia ongelmia ja ilmiöitä kattavasti. Muotoiluun ja ihmiskeskeiseen ajatteluun perustuva lähestyminen auttaa ymmärtämään samanaikaisesti erilaisia sidosryhmien tarpeita ja ennakoimaan niitä hyvin. Haapio ja Rossi (2019) määrittelevätkin oikeusmuotoilun tieteenväliseksi lähestymistavaksi, jossa ihmiskeskeistä muotoilua so-

alueiden uudenlaiset ajattelutavat. Kuva: Tarja Chydenius.

velletaan estämään ja ratkaisemaan oikeudellisia ongelmia. He painottavat oikeusmuotoilun proaktiivista eli mahdollisia ongelmia ennakoivaa ja eri toimijoiden erilaisia tarpeita esille tuovaa otetta.

Termi "legal design" ilmestyi akateemiseen ja ammatilliseen keskusteluun vasta 2010-luvun puolivälissä. Yhtenä alueen uranuurtajana on toiminut Stanfordin yliopistossa vaikuttava Margaret Hagan, jonka päivittyvä verkkoteos Law by Design on määrittänyt oikeusmuotoilun peruskäsitteitä, tahtotilaa ja toimintatapoja. Oikeusmuotoilun syntyä selittävät myös digitaalinen transformaatio sekä oikeudellisten asiantuntijoiden kasvava rooli alan innovoijina (Juste 2020). Teknologisen edistymisen myötä oikeudellisten palvelujen tarjonta on muuttunut, ja yhä laajempi käyttäjäjoukko kohtaa oikeudellisia asioita esimerkiksi automatisoitujen dokumenttien, digitaalisten markkinapaikkojen tai julkisten palvelujen asiointissa.

Ajallisesti oikeusmuotoilu on ilmaantunut akateemiseen ja ammatilliseen keskusteluun palvelumuotoilua myöhemmin. Mutta on vaikea osoittaa, että oikeusmuotoilu olisi vain palvelumuotoilun "oheistuote". Todennäköisempää on, että uudenlaiset ajattelutavat kuten muotoilujattelu, palvelulogiikka tai osallistavat menetelmät ovat vaikuttaneet hiukan eri tahtisesti eri toiminta-alueilla.

Periaatteena ihminen palvelun käyttäjänä

Palvelumuotoilua ja oikeusmuotoilua voi vertailla myös niiden taustalla vaikuttavien periaatteiden valossa. Periaatteet voivat vaihdella kontekstin ja esittäjän mukaan. Alla olevat listat perustuvat omien toimialojensa keskeisten kehittäjien listauksiin.

Palvelumuotoilun ytimekkäämmistä periaatteista näkyy, että niitä on työstetty vuosien mittaan ja että ne ovat jalostuneet monen ihmisen pohdinnan ansiosta.

Taulukko 1. Palvelumuotoilun päivitetty periaatteet Stickdorn, Hormess, Lawrence & Schneiderin mukaan (2018) sekä hyvän oikeusmuotoilun keskeiset periaatteet Haganin (2016) mukaan (käännökset kirjoittajan).

PALVELUMUOTOILU	OIKEUSMUOTOILU
1. Ihmiskeskeisyys: huomioi kaikkien osallisten kokemuksen	1. Käyttäjää voimaannuttava ja strategiseksi tekevä
2. Yhteistyö: perustuu moninaisten sidosryhmien aktiiviseen osallisuuteen	2. Luo yhteistyötä henkilön ja asianajajan välille
3. Toistuva, kertaantuva: ymmärrystä hakeva, kokeileva ja muokautuva iteraatio kohti toimeenpanoa	3. Informaation, oikeudellisen työn ja palvelupolun prosessia läpinäkyväksi tekevä
4. Huomioi palvelutuokioiden peräkkäisyyden: palvelun toisistaan riippuvien toimintojen visualisoitu kokonaisuus	4. Tarjoaa kokonaiskuvan ja avaa yksityiskohtia
5. Aito, todenmukainen: perustuu tutkittuihin tarpeisiin, todellisuudessa testattuihin prototyyppiin sekä konkreettisesti todennettuihin arvoihin	5. Tuottaa käyttökokemuksen selkeistä ja yksinkertaisista vaihtoehtoista, mutta taustalla älykkäät toiminnot vaihtoehtojen koordinointiin ja ennakointiin
6. Kokonaisvaltainen: huomioi kestävästi ja kattavasti kaikkien osallisten palvelun ja liiketoiminnan tarpeet	6. Mahdollistaa tiedon erilaiset esittämistavat ja forumit

Haganin oikeusmuotoilun periaatteet hakevat vielä tiiviimpää ja jäsennellympää muotoa. Periaatteiden samankaltaisuus on kuitenkin merkille pantavaa.

Periaatteista kuvastuu myös se, että palvelumuotoilussa periaatteet soveltuvat paremmin sen eri tasoille, kun taas oikeusmuotoilun periaatteissa määritellään ennemminkin yksittäistä oikeudellista palvelua.

Muotoilua eri tasoilla

Sekä palvelu- että oikeusmuotoilussa muotoilun kohde voi olla joko palvelun yksittäinen osio (esimerkiksi palvelun fyysinen ympäristö tai tiedon visualisointi), palvelukokonaisuus tai vaikkapa organisaation toiminta. Meroni ja Sangiorgi (2011, 211-212) esittävät eri muotoiluroolien avulla, miten muotoilu voi kohdistua eri tasoille ja miten se vaatii myös eri osaamista. Palvelumuotoilija voi keskittyä yksittäisen palvelukokemuksen eli palvelutuotteiden muotoiluun. Muotoilun kohde voi toisaalta olla strategisempi eli kokonaisten palvelukonseptien ja palvelukäytäntöjen johtamista ja suunnittelua. Lisäksi muotoilu voi kohdistua organisaation tai yhteisöjen muokkaamiseen ja yhteisölliseen palvelumallien innovointiin. Lopuksi he esittävät systeemisen tason muotoilun, jossa palvelumuotoilijat työستävät palveluiden tulevaisuuden visioita pitkällä aikajänteellä eri alueellisten toimijoiden kanssa.

Myös oikeusmuotoilu kohdistuu eri tasoille. Haganin mukaan oikeusmuotoilu on ongelmanratkaisua, joka voi keskittyä informaation, tuotteen, palvelun, organisaation tai järjestelmän muotoiluun. Tässä yhteydessä hän kuitenkin yhdistää palvelun muo-

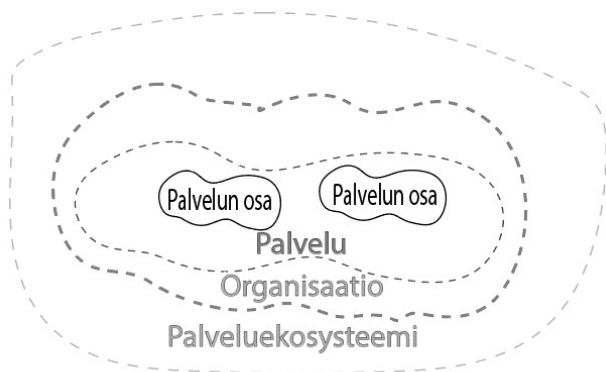
toilun kokemukseen, joka syntyy ihmisen käydessä läpi oikeudellista prosessia. Oikeusmuotoilua onkin toistaiseksi leimannut muotoilun konkreettisemmat ja suppeammat tasot eli palvelun osien kuten sopimusten muotoilu (mm. Evans 2011; Haapio & Passera 2021), visualisointi (mm. Passera; Haapio 2012; Haapio, Plewe ja de Rooy 2016) tai oikeuskielen ja viestinnän selkeyttäminen (mm. Waller 2011; Juste 2020). Monitahoisia organisaatioiden ja järjestelmien oikeusmuotoiluun liittyviä projekteja on toistaiseksi tehty vähän.

Muotoillaanko palvelua vai kokemusta?

Palvelun käyttäjälle on viime kädessä oleellista se, että hän kokee tullessaan palveluksi. Se voi tilanteen mukaan olla hyvin monenlainen arvon kokemisen tunne tai välineellinen toiminto, jonka avulla asiakas saa jonkin asiansa hoidettua. Usein korostetaankin palvelumuotoilun kokemuksellista ulottuvuutta (mm. Clatworthy 2013). Kokemuksellisuus linkittyy vahvasti palvelun ihmiskeskeisyyteen, johon liittyvät laajasti tuntemus esimerkiksi elämänlaadun tai hyvinvoinnin parantumisesta, kestävä kehitys tai muita ei-kaupallisia hyödyn tunteita. Myös holistisuus eli koko arvoketjun sidosryhmien kokemukset vaikuttavat lopulliseen palvelukokemukseen, mikä korostaa kokemuksen integratiivista luonnetta (Brown 2019).

Jos lainsäädäntöä ja oikeutta tarkastellaan oikeudellisenä palveluna käyttäjille, voidaan oikeusmuotoilua pitää yhtenä palvelumuotoilun erikoistumisalueena. Mutta jos tarkastellaan oikeusmuotoilua yhteisön tai systeemin tasolla, silloin oikeus ei olekaan "vain" palvelua tai yksittäinen palvelutuote, vaan siihen liittyy

laajempia eettisiä arvoja. Tällaisia ovat esimerkiksi reiluus, vastuullisuus, läpinäkyvyys, syrjimättömyys, tiedollinen itsemääräämisoikeus, joita Rossi ja Haapio (2019) pitävät tärkeinä teknisten edistysaskeleiden ajureina. Nämä ja muut vastaavat arvot korostavat entuudestaan muotoilun ihmiskeskeisyyttä ja kokemuksellisuutta, joita ei voi erottaa kokonaisuudesta.

Kuvio 2. Esimerkkejä muotoilun eri kohteista ja konteksteista.
Kuvio: Tarja Chydenius.

Molempien osajia tarvitaan

Oikeusmuotoilu ja palvelumuotoilu linkittyvät vahvasti toisiinsa, ja niiden erottelu ja vertailu on mielenkiintoista lähinnä teoreettisena tarkasteluna. Niiden taustalla vaikuttavat isot, ajassamme vallitsevat ajattelutavan muutokset. Käytännössä molemmilla toimialueilla on valtavat potentiaalit muuttaa palveluita ja rakenteita ihmisille ja yhteiskunnalle sopivimmiksi. Siksi tekemistä riittää ja osaamista tarvitaan

lisää. Laurea on edelläkävijä molemmilla vielä kehittyvillä toiminta-alueilla. Käynnistimme vuonna 2009 maailman ensimmäisen yamk-tutkintoon johtavan palvelumuotoilukoulutuksen, vuonna 2019 oli oikeusmuotoilun yamk-tutkinnon vuoro. Molemmissa tutkinnoissa opiskelijat saavat osaamista, joka syventää alojen ymmärrystä sekä tarjoaa lähtökohdat oikeudellisten palvelujen kehittämiseen ja innovointiin käytännössä.

Lähteet

Brown, T. 2019. Change by design: How design thinking transforms organizations and inspires innovation. 2. uudistettu painos. New York: HarperBusiness.

Clathworthy, S. 2013. Design support at the front end of the New Service Development (NSD) process: The role of touch-points and service personality in supporting team work and innovation processes. The Oslo School of Architecture and Design.

Dunne, D. & Martin R. 2006. Design thinking and how it will change management education: an interview and discussion. Academy of Management Learning and Education 5(4), 512-523.

Evans, M. 2011. Criteria for clear documents: a survey. Technical paper 8. Simplification Centre. University of Reading. Viitattu 10.10.2016. http://www.reading.ac.uk/web/files/simplification/tech_paper_8.pdf

Haapio, H. 2011. Communicating contracts: when text alone is not enough, Clarity, (Vol. 65), 33-36.

Haapio, H. 2012. Sopimusten ja säädösten visualisointi: tie toimivampiin teksteihin. Kielikello 2/2012. Viitattu 11.1.2021. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2493>

Haapio, H. & Passera, S. 2021. Contracts as Interfaces: Visual Representation Patterns in Contract Design. In Katz, D. M., Dolin, R. & Bommarito, M. J. (Eds.) Legal Informatics. Cambridge University Press.

Rossi, A. & Haapio, H. 2019. Proactive legal design: Embedding values in the design of legal artefacts. Teoksessa: Schweighofer, E., Kummer, F. & Saarenpää, A. (Eds.) Internet of Things. Proceedings of the 22nd International Legal Informatics Symposium. IRIS 2019.

Hagan, M. (n.d.) Law by Design. Viitattu 11.2.2021. <https://www.lawbydesign.co/>

Hagan, M. 2016. 6 core principles for good legal design. <https://medium.com/legal-design-and-innovation/6-core-principles-for-good-legal-design-1cde6aba866>

Juste, S. 2020. Legal Design, a paradigm shift. Viitattu 9.2.2021. <https://medium.com/@sidy.juste/legal-design-a-paradigm-shift-487c410311be>

Meroni, A. & Sangiorgi, D. 2011. Design for Social Responsibility : Design for Services. Farnham, GB: Gower Publishing Ltd.

Passera, S. 2017. Beyond the wall of contract text – Visualizing contracts to foster understanding and collaboration within and across organizations. [Doctoral Thesis]. Aalto University School of Science. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-7528-0>

Perry-Kessaris, A. (2019). Legal Design for Practice, Activism, Policy, and Research. Journal of Law and Society, 46(2), 185–210.

Rowe 1987, teoksessa Dam, R. & Siang, T. 2019. Design Thinking: Get a quick overview of the history. Interaction design foundation. Viitattu 12.2.2021. <https://www.interaction-design.org/literature/article/design-thinking-get-a-quick-overview-of-the-history>

Stickdorn, M. Hormess, M., Lawrence, A. & Schneider, J. 2018. This is service design doing. Applying service design thinking in the real world. A practitioners' handbook. O'Reilly Media, Inc.

Waller, R. 2011. What makes a good document? The criteria we use. Technical paper 2. Simplification Centre. University of Reading. Viitattu 11.10.2016. Saatavissa: <https://www.reading.ac.uk/web/FILES/simplification/SC2CriteriaGoodDoc-7.pdf>

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti: oikeusmuotoilu on lähestymistapa ja työkalu

Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun koulutusohjelman yamk-opiskelija Meiju Saarinen (MS) haastatteli oikeuskansleri Tuomas Pöystiä (TP) keväällä 2021. Haastattelun kautta lukijoille avautuu mahdollisuus kuulla oikeuskanslerin ajankohtaisia ja tulevaisuuttakin sivuavia pohdintoja oikeusmuotoilusta.

Oikeusmuotoilun taustaa

MS: Mitä oikeusmuotoilun taustalta löytyy?

TP: Trendikkään oikeusmuotoilun nimikkeen taustalla on pitkäaikainen ajattelu, josta on keskusteltu hallinnon kehittämisen ja myös oikeudenhoidon eri osa-alueilla jo pidempään. Pohjoismaissa tämän perinteen aikaisempia vaiheita edustaa myös 1960-1980-lukujen hallinnon rationalisointityössä tehty lomakkeiden kehittäminen ja siinä syntyneet mahdollisimman selkeät lomakkeet sekä tuomioistuinten tietojärjestelmien kehittäminen ja niiden osana muun muassa sähköiset ja lomakepohjaisen ajattelun mallin mukaiset tuomiolauselma-järjestelmät ja oikeusrekisteriin lähetettävät mahdollisimman vakiomuotoiset lauselmaviestit täytäntöönpanoa varten.

MS: Muistuuko urasi varrelta varhaisia oikeusmuotoilun toteutuksia?

TP: Oikeusmuotoilu herättää paljon muistoja. Yksi muistoista liittyy Rovaniemen hovioikeuden presidenttiin Martti Leistöniin, joka oli yksi oikeudellisen tietopankin Finlexin luoja. Finlexin taustalla ollut työryhmä, johon Leistönkin kuului, aloitti tuomiolauselmien viemisen järjestelmiin jo 60-luvulla. Tämä vaati pientä taistelua, sillä vanhat tuomarit halusivat toimia omalla tavallaan. Tuomiolauselmat kirjattiin täytäntöönpanoa varten ja samalla luotiin sen aikainen oikeusrekisteri. Tämä on mielestäni oikeusmuotoilua parhaimmillaan ja siksi tuomiolauselman historia kannattaa tuntea. Olemme nyt saman uudistamisen äärellä, sillä monet nykyiset järjestelmät tuomioistuimissa ovat aikansa päässä.

Ihmiset ja oikeus lähemmäksi toisiaan

MS: Miten ihmiset nykyään kokevat oikeudelliset asiat?

TP: Suurimmalle osalle oikeudelliset asiat ovat vähän etäisiä ja mystisiä, ehkä pelottaviakin. Jotkut voivat hallita jotain osa-alueita, mutta harva kuitenkaan hallitsee oikeudellista kokonaisuutta. Osalla on vahvoja näkemyksiä, jotka eivät kuitenkaan välttämättä ole oikeita. Kaiken kaikkiaan oikeudellisen tietämyksen kirjo on iso.

Rohkenen ottaa esille ihmisten osattomuuden kokemuksen, mikä usein seuraa oikeudellisten asioiden kokemisesta vaikeaselkoisina. Ihmiset hakevat epävarmassa ympäristössä turvaa yksinkertaisuuksista. Kun he kohtaavat monimutkaisen ja vaikeaselkoisen hallinnollisoikeudellisen kielen, syntyy selkeyden ja turvan tunteen sijaan jännitettä. Ihmiset kaipaisivat oikeudellisten tekstien ja ilmaisujen napakoita selkeytyksiä sekä ohjeita siitä, mitä heidän pitäisi tehdä ja miten heidän tarvitsemansa palvelu toimii.

MS: Miten laki saadaan lähemmäksi ihmisiä ja miten siinä voisi käyttää oikeusmuotoilun keinoja?

TP: Yksi asia on selkeä lainvalmisteleminen ja lain kirjoitusasu. Osa lakitekstistä on kirjoitettu tavallisille kansalaisille ja osa taas ammattilaisille. Siinä on eri säädösten osalta erilaisia huomioitavia asioita. Lainvalmistelu voidaan mieltää toimintaprosessina, jossa käydään läpi lain konkreettiset tavoitteet ja sen viestinnällinen ulottuvuus. Toisin sanoen lain pääpointit kerrotaan selkeästi sekä käskyt ja kiellot visualisoidaan. Lopputuloksena oikeudelliset asiat on jäsennelty selkeäksi kokonaisuudeksi, niin että yhteys lakitekstiin säilyy.

Toinen asia on valtion isojen tietojärjestelmien saaminen operatiiviseen kuntoon niin, että niiden käyttäjien ja asiakkaiden näkökulma huomioidaan. 1990- sekä 2000-luvun alussa saattoi säästöjen takia olla hiljaisempi vaihe, jolloin tuotettiin ”vanhoja vanhan päälle” -logiikan mukaisia ja osin vaikeakäyttöisiä yksittäisjärjestelmiä. Nyt on oikeushallinnossa ja muiden oikeudellista sisältöä sisältävien palveluiden puolella otettu huikkeitä edistysaskelleita. Esimerkkeinä massahallinnon tietojärjestelmähankeista voisi mainita Kelan asiakaspalvelun automaation sekä työttömyyteen ja työllisyyteen liittyvät palvelut. Tietysti myös oikeushallinnon puolella syyttäjänvirastoja ja yleisiä tuomioistuimia koskeva AIPA-hanke (Oikeusministeriön asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke, jossa syyttäjänvirastojen ja yleisten tuomioistuinten toiminnot siirretään yhtenäiseen sähköiseen järjestelmään lainkäyttöasioiden sähköistä käsittelyä varten) sekä hallinto- ja erityistuomioistuinten koskeva HAIPA-hanke (Oikeusministeriön toiminnankehittämishanke ajanjaksolla 25.1.2016-31.12.2020, jossa hallinto- ja erityistuomioistuinten työmenetelmiä on kehitetty ja tuottavuutta lisätty toteuttamalla tietojärjestelmäkokonaisuus, jossa oikeusprosessiin liittyvän aineiston käsittely on helppokäyttöistä ja luotettavaa täysin sähköisesti).

MS: Mitä tarkoitat lausunnollasi ”Laki kaikissa muodoissaan on palvelua”?

TP: Lakihan on yhteiskunnan ongelmanratkaisumuoto. Ihmisten tai yritysten välistä toimintaa ei voi koordinoita, vaan sitä on ohjattava johonkin tai kiellettävä jotakin ja annettava työkalut tähän tekemiseen. Esimerkiksi testamentti, lahjakirja tai sopimus ovat työkaluja, joilla järjestellään erilaisia asioita. Näin ollen laki itsessään on sääntöjen ja periaatteiden kokoelma, ja teksti toiminto tai toimintojen kokonaisuus. Viime kädessä laki palvelee joko oikeudenmukaisuuden pyrkimystä tai teknisempiä tavoitteita. Laki on usein työkalu päämäärän saavuttamiseen, jolloin laki toiminnollisena kokonaisuutena sisältää säännöt ja periaatteet. Siihen sisältyy tietynlainen prosessi, muotoilu ja osallistuminen sekä lisäksi kuuntelu ja käytettävät välineet. Kyllähän laki on siis jonkin sortin palvelukokonaisuus toiminnallisessa mielessä.

Oikeusmuotoilun merkityksestä

MS: Mitä ajatuksia oikeusmuotoilu herättää?

TP: Olen siitä innostunut, koska oikeusmuotoilu tuo pitkään kaivattua näkökulmaa oikeudelliselle alalle. Nykyisen oikeusmuotoilun taustalla näkyy yhdysvaltalainen kantaottava, osallistava ja maallikoiden sekä heikommassa asemassa olevien puolta pitävä ideologia, jonka tunnetuimpia edustajia on Margaret Hagan. Oikeusmuotoiluun liittyy myös toisenlainen maailma, jossa juristinörtit puuhailevat erilaisia digitalisointeja oikeudellisen työn tueksi. Pohjoismaisessa oikeusinformatiikassa on jo 70-luvun alussa mietitty oikeudellisia prosesseja sen aikaisilla sääntökaavioilla ja päätöspuilla, mikä on prosessikeskeistä ajattelua.

MS: Miksi oikeusmuotoilu on tärkeää?

TP: Voidaan ajatella, että kaikissa oikeudellisissa ja julkisissa palveluissa asioihin kuuluu palveluperiaate. Oikeusmuotoilu on yksi lähestymistapa ja työkalu laaja-alaisen palveluperiaatteen toteuttamista varten. Esimerkiksi oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin ratkaisukäytännöissä edellytetään, että ihmisillä on mitä tahansa julkista palvelua käyttäessään oikeus helposti ymmärtää, miten hän saa asiansa hoidettua ja mitä sisältöjä siihen liittyy. Myös tekstien ja viestinnän tulee olla ymmärrettävää ja vuorovaikutteista. Oikeusmuotoilu on toki tärkeää myös ammattilaisten keskuudessa.

MS: Miten yksityisellä puolella voitaisiin hyödyntää oikeusmuotoilua?

TP: Kaikkiin juridisen puolen toimintoihin voidaan rakentaa ja sisällyttää palvelutapahtumat, kuten esimerkiksi erilaiset suostumukset, pienimuotoiset riidanratkaisut ja reklamaatiopalautteet. Osa foorumeista tekee sitä jo ja on asiassa aika pitkällä. Ideana on oikeudellisen elementin tuominen mukaan palveluun tai tuotteeseen tarjolle kanavassa, jossa palvelua tai tuotetta tarjotaan.

Oikeusmuotoilu nyt

MS: Minkälaiset asiat ovat nyt ajankohtaista?

TP: Oikeudellisella alalla tapahtuu jatkuvasti. Monet muutokset vaikuttavat oikeuden sisältöön sekä tapaan, jolla oikeutta käytetään ja sovelletaan tai siihen, miten oikeudellisia palveluita tarjotaan. Yhtenä isona ilmiönä on taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöllisen kestävyuden voimakas ilmaantuminen oikeudellisille alueille. Toinen iso ilmiö on digitaalisuus oikeuden sisällöissä ja palveluissa. Palveluita kehitetään ensisijaisesti sähköisiksi ja apuna käytetään automaatiota ja tekoälyä. Ihmiset odottavat varsinkin julkisilta oikeudellisilta palveluilta uudenlaista palvelukokemusta, jossa he esimerkiksi löytävät ohjeen oikeudelliseen ongelmaansa helposti netistä. Lisäksi maailman ja ympäristön monimutkaisuus, sekä niistä seuraava tiedon epävarmuus ja moniulotteisuus saavat ihmiset hakemaan selkeyttä ja ymmärrettävyyttä aikaisempaa enemmän.

Olemme siirtymävaiheessa, josta esimerkkeinä voisin mainita tekoälymahdollisuudet sekä AIPA- ja HAIPA-järjestelmät. Nämä mahdollistavat asioiden tekemisen entistä toimivammin, ja samalla voidaan ottaa huomioon muilta toimialoilta tulevia oppeja. Annan tunnustusta osalle amerikkalaisia oikeusmuotoilijoita heidän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ajattelukyvyistään. Suomesta löytyy vielä aika lailla miettimättömiä oikeudellisia palveluita, kuten esimerkiksi vammaissovimuksien edellyttämät kohtuulliset mukautukset tuomioistuininprosessissa. Olin aika hämmentynyt nähdessäni Britannian tuomioistuinvirastoa vastaavan elimen ohjeet. Siellä ohjeistetaan tarkkaan vaikkapa se, miten oikeudenkäynnissä huomioidaan ihmisellä mahdollisesti olevat puhe- tai kielelliset vaikeudet. Se oli vaikuttavaa. Kun uudistamme Suomessa samankaltaisia käytäntöjä ja alustoja, kannattaa meidän huomioida prosessissa muiden maiden hyvät toteutukset sekä anglosaksisen oikeusmuotoilukeskustelun ideologia ja virikkeet.

Maininnan arvoinen oikeusmuotoilun toteutus on korona-aikana kehitetty todistus saaduista koronarokotuksista tai sairastetusta koronasta. Kansalaista ajatellen on aika näppärä idea, että Kanta-palvelussa on todistus, jonka voi tulostaa itse.

Oikeusmuotoilun tulevaisuus

MS: Mitä mahdollisuuksia oikeusmuotoilu tarjoaa tulevaisuudessa?

TP: Oikeusmuotoilu voisi täydentää liiketapahtuma- tai elämäntapahtumakeskeistä hallintoa. Tyypillisen ongelmatilanteen tai tarpeen hoitamisen tueksi voitaisiin tehdä osittain tekoälyn tukemana erilaisia palvelupolkuja, joissa huomioidaan henkilön tilanteeseen mahdollisesti muita vaikuttavia seikkoja ja hoidettavia asioita. Konkreettinen esimerkki on terapiakeskus Vastaamon taannoisen tietovuodon yhteydessä toteutetut sivustot. Siellä ohjeistettiin miten toimia, jos terapiassa asioinut oli joutunut tai epäili joutuneensa tietomurron kohteeksi. Sivusto toimi kuitenkin ennemminkin vinkkilistana. Taustalla oli ajatus, että tietomurron kohteeksi joutuneille tehtäisiin palvelu, jossa henkilö ohjataan viemään prosessi helposti läpi. Vastaavia palveluita voidaan rakentaa muihinkin elämäntapahtumiin. Esimerkiksi kuolemantapauksiin voisi rakentaa yhtenäisempää palvelua. Silloin tarvitaan erilaisia asiakirjoja digi- ja väestötietojärjestelmästä ja veroasioitakin pitää hoitaa. Palveluun voisi sisällyttää malliasiakirjapohjia ja vinkkejä tai vaikka tietoa yksityisistä huokemman kynnyksen asianajo- tai lakiasiain palveluista, joiden kautta saa tarvittaessa apua joko automaattijuristilta tai asiantuntijalta.

Pöystin muistutukset oikeusmuotoilua opiskeleville:

- Oikeusmuotoilijat tekevät oikeutta ihmisen kokoiseksi ja ihmiselle käsitettäväksi, ja siten toteuttavat oikeudenmukaisuutta.
- Oikeusmuotoilun ollessa nyt pinnalla on hyvä muistaa yleisesti inspiroivan ajattelun lisäksi lähestymistavan lähtökohdat ja yhteys vahvaan oikeudelliseen perinteeseemme. Pohjoismainen hallinnon rationaalisuusajattelu ja asioiden tekeminen helpoksi palveluiksi kansalaisille täydentää hyvin oikeusmuotoilua.

MS: Mitkä ovat oikeudellisen alan ja oikeusmuotoilun haasteita?

TP: Niukka kehittämisen resurssi. Enkä tarkoita vaan rahaa, vaan ajallistakin puolta. On niin kiire, ettei ehditä ajattelemaan asiaa loppuun asti. Jos siihen yhdistyy kankea tietotekniikka, niin ollaan kaukana oikeusmuotoilusta. Edelleen on paljon palveluita ja tietojärjestelmiä, joissa äsken maalailemani puhe ja käytännön käytettävyys ovat kaukana toisistaan.

Oikeudenkäyntien ja varsinkin siviiliasioiden käsittelyn pitkittymiset ovat yhteiskunnallisesti ongelmallisia. Ammattilaisten työ helpottuisi huomattavasti, jos koko prosessi saataisiin muotoiltua digitaalisuutta hyödyntäen, eli linjattua toiminnot kokonaisvaltaisesti eri osapuolten ja heidän asianajajiensa pöydiltä tuomarille asti.

MS: Mitä merkittävää odotat tapahtuvan oikeudellisella alalla tulevaisuudessa?

TP: Kehitys jatkuu kohti oikeudenmukaisuuden alustoja, esimerkiksi verkkosivuja ja sovelluksia, joiden avulla oikeutta tuodaan lähemmäs maallikkoa. Ehkä luodaan yleisempi digitaalinen ympäristö, josta löytyvät oikeudellinen sääntely ja sen edellyttämät toimet. Esimerkiksi pohjoismaista verotusta voidaan kehittää niin, että se hoituu itse transaktion sisällä. Saatamme pian nähdä myös digitaalisia, oikeudellisten asioiden hoitoa varten luotuja alustoja, joihin kytketään yksityisiä sisällöllisiä palveluita. Silloin automatisoidut ja matalan kynnyksen oikeudelliset palvelut hoidetaan sähköisinä prosesseina. Tämä voi olla iso haaste asianajo- ja lakitoimistoalalle, joiden on pysyttävä mukana kehityksessä. Samalla hämärtyy raja ohjelmistopalveluyritysten ja lakiasianpalveluita tarjoavien yritysten välillä.

Tekoäly oikeudellisella alalla

MS: Miten tekoälyä voitaisiin hyödyntää hallinnon aloilla?

TP: Tekoälyä kannattaa hyödyntää, kunhan toteutus perustuu lakiin ja on inhimillisesti ymmärrettävissä ja selitettävissä. Täydelliseen ymmärtämiseen on vaikea päästä, mutta on olemassa keinoja pitää tekoäly inhimillisesti hallittavissa. Auditoidavuuden ja kontrolloitavuuden periaatteiden mukaan tekoälyä voidaan hyödyntää varsinkin päätöksentekoa valmistelemissa ja tukevilla toiminnoissa, kuten erilaisissa laskelmissa. On kuitenkin turvattava, että toimintoihin saadaan sisällytettyä sosiaalisen kontekstin harkintaa ja tulkintaa sekä mahdollisuus saattaa asia tietyissä erikoistilanteissa ihmisen ratkaistavaksi. Tältä pohjalta rakennetaan oikeusministeriön hankkeessa parhaillaan yleislainsäädäntöä koskemaan sähköistä ja automaattista päätöksentekoa julkishallinnossa, ja pidän sitä kovin tärkeänä.

MS: Mitä tekoälyn osalta pitäisi ottaa huomioon oikeudellisella puolella?

TP: Tekoäly on työkalu missä kaikki muutkin, eli se tulee kyllä laaja-alaisesti käyttöön. Tuskin siitä kuitenkaan semmoista massiivista, kaikkia ihmisiä korvaavaa scifi-tuomaria tulee. Se vain tarjoaa erilaisia automaation älykkäitä osaratkaisuja erilaisiin oikeudellisiin asioihin. Ja näin sen pitää ollakin. Ei siinä oikeastaan sen ihmeempää mystiikkaa ole, vaikka se on jo itsessään iso asia. Myös ihminen tulee olemaan osa teknologista järjestelmää.

Asiaa voidaan lähteä ajattelemaan perinteisen turvallisuusjohtamisen ja turvallisuusajattelun kautta, jossa hyvänä esimerkkinä toimii lentokoneen tai ydinvoimalan monimutkaisten valvomoiden automatisoinnit. Siinä voidaan nähdä ensin se, miten laitteisto kokonaisuudessaan toimii ja miten vaikkapa erilaisiin merkkiääniin reagoidaan. Toisena ratkaistavana näkökulmana on ihmisen kognitio, se miten laitteiden kanssa pystytään toimimaan ja syntykö mahdollisesti virheitä.

Vastaavalla tavalla ihminen tulee osaksi hyvin teknistä järjestelmää, kun automatiikkaa tulee vähän sinne ja tänne. Silloin tulee huomioida siihen liittyvien jännitteitten sekä ihmisen ja yksittäisen sovelluksen tai ihmisen ja koko järjestelmän kokonaisuuden välinen vuorovaikutus ja sen sääntely. Tämä tulee oikeudellisesti tavattoman kiintoisaksi asiaksi, josta päästään taas takaisin oikeusmuotoiluun. Oikeusmuotoilu on yksi keino, jolla voidaan toteuttaa yleisempää käyttäjälähtöistä tulokulmaa monenlaiseen tekemiseen ja ympäristöön.

Oikeuskansleri toimii Suomessa ylimpänä laillisuusvalvojana eduskunnan oikeusasiamiehen ohella. Oikeuskanslerin tehtäviin kuuluu valtioneuvoston valvontaa koskevat asiat sekä periaatteelliset ja laajakantoiset asiat. Oikeuskansleri Tuomas Pöystillä on pitkä oikeudellinen tausta. Hän on valmistunut Lapin yliopistosta oikeustieteen maisteriksi 1995 ja väitellyt oikeustieteen tohtoriksi 1999. Pöysti on toiminut Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden dosenttina vuodesta 2001 ja hänellä on oikeusinformatiikan professorin (2008) ja hallinto- ja informaatio-oikeuden professorin (2011) pätevyudet.

Lähteet

Oikeuskanslerinvirasto. 2021. Oikeuskansleri. Luettu 22.10.2021. https://www.okv.fi/fi/oikeuskansleri/oikeuskansleri_yleista/

Oikeusministeriö. 2022a. Hallinto- ja erityistuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmän kehittämishanke (HAIPA) 25.1.2016 - 31.12.2020. Luettu 20.1.2022. <https://oikeusministerio.fi/hanke?id=a8efffd9-981f-42c1-ae78-ddebe131323a>

Oikeusministeriö. 2022b. Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishankkeen (AIPA) jatkotoimikausi 1.1.2019-30.11.2021. Luettu 20.1.2022. <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM007:00/2015>

Pöysti, T. 2021. Oikeuskanslerin haastattelu 19.4.2021. Teams-videoyhteys.

Tuomioistuinlaitos. 2022. AIPA-hanke. Luettu 20.1.2022. <https://tuomioistuinvirasto.fi/fi/index/tuomioistuinvirasto/tehtavat/hankkeet/aipa-hanke.html>

Säädösjohtaminen lainvalmisteluprosessin muotoilijana

Hallitus muuraa säädösjohtamisen sekä lakien laadun peruskiven

Lainsäädäntö on keskeisin väline toimintojen ohjaamiseksi siten, että demokraattisesti asetetut yhteiskunnalliset tavoitteet toteutuvat. Lainsäädäntö ei synny tyhjiössä vaan aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lainsäädäntö ei toisaalta myöskään 'synny' passiivisesti vaan se synnytetään ja muovautuu monimuotoisessa prosessissa, johon vaikuttavat eri tahot intresseineen, tarpeineen ja tavoitteineen. 'Lainsäätäjät' koostuu monipuolisesta joukosta ihmisiä, jotka työllään vaikuttavat lakien syntyyn.

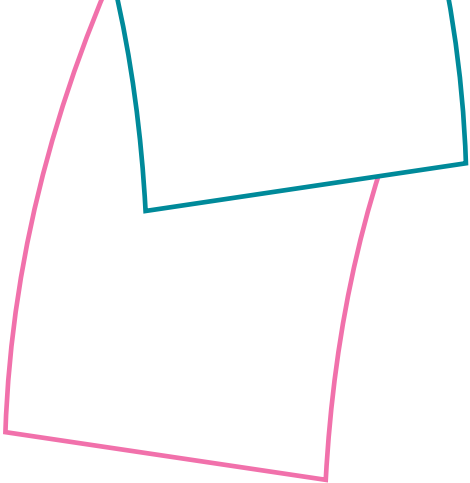
Lainvalmistelija on ammattilainen, joka toimii ministeriössä virkavastuulla esittelijänä. Kansliapäällikkö valvoo lakien laatua ministeriössään ja ministeri vastaa esittelystä valtioneuvostossa. Ministeri kantaa sekä poliittista että hallinnollista vastuuta esityksistään. Toisaalta lainvalmisteluun osallistutaan virkavastuulla myös eduskunnassa, valiokuntaneuvoksina valmistelussa sekä eduskunnan jäseninä valiokunnissa ja täysistunnossa lakien sisällöistä päättämässä.

Viime vuosina on Itä-Suomen yliopiston lainsäädäntötutkimuksen tiimissä otettu käyttöön säädösjohtamisen käsite. Tämä käsite hakee yhä muotoaan, mutta johdattaa tärkeään pohdintaan siitä, kuka on ohjaksissa lainvalmistelussa ja lopulta siis: kenelle kuuluu vastuu lakien laadun parantamisesta? Tunnetusti, jos vastuu kuuluu kaikille, se ei kuulu kenellekään. Siksi myös säädösjohtamisessa on tunnistettavissa avaintekijät – ja samalla avainkohdat, joissa lakien laatuun erityisesti vaikutetaan.

Suomen kaltaisessa länsimaisessa demokratiassa hallitus, joka nauttii eduskunnan luottamusta, edustaa maan poliittista johtoa. Hallitus toimii valtioneuvostona, jonka ministerit johtavat hallinnonalojensa toimintaa. Pääministerin asema on nykyisessä perustuslaissa vahvistunut aikaisempaan verrattuna. Parlamentarismin etenemistä kuvaa se, että vaikka lait hyväksytään presidentin esittelystä, ei presidentillä enää ole veto-oikeutta lain hyväksymisessä. Pääministeri on 'primus inter pares' eli ensimmäinen vertaistensa joukossa valtioneuvostossa. Yksittäisillä ministereillä on vahva asema ja ministeri vastaa lähtökohtaisesti aina oman toimialansa asioiden esittelystä.

Valtioneuvosto ja sen johtajana pääministeri ovatkin avainpaikalla säädösjohtamisen prosessissa. Hallituksen työtä ohjaa nykyisin varsin tiiviisti hallitusohjelma, joka on hallituspuolueiden yhteinen näkemys hallituskauden tavoitteista – ja nykyisin yhä enemmän myös keinoista näihin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Osana OECD:n 2000-luvun alusta lukien viitoittamaa 'paremman sääntelyn' (better regulation) työtä myös Suomessa on kiinnitetty huomiota sääntelyn prosessin kehittämiseen. Suomalainen toteutusmalli paremman sääntelyn kehittämiseksi on kuitenkin ollut varsin suunnitelmavetoinen. Meillä on tapana ajatella, että asiat ovat suunnitteleamalla hallittavissa ja johdettavissa. Hallituksen lainsäädäntösuunnitelma, joka on vakiintunut 2000-luvun kuluessa osaksi hallitusohjelman toteuttamisen työvälineistöä, on yksi

esimerkki tästä ajattelutavasta. OECD onkin kritisoinut Suomen toimintamallia arvioinneissaan todeten, että paremman sääntelyn toimeenpanossa prosessin kokonaisuuden kehittäminen jää yksityiskohtien suunnittelun ja seurannan jalkoihin. Huomio siis kiinnittyy sellaisiin yksityiskohtiin kuin aikataulun toteutuminen sen sijaan, että huolehdittaisiin esimerkiksi lainvalmistelun tiedollisista edellytyksistä ja tiedon tuottamisen prosesseista.

Joka tapauksessa säädösjohtamisen lähtökohdat asetetaan poliittisen prosessin kautta hallitusohjelmaa laadittaessa. Hallituksen näkökulmasta johtamisen keskeinen työväline on lainsäädäntösuunnitelma.

Säädösjohtamisen kehittäminen ministeriöissä

Hallituksen lainsäädäntösuunnitelman toimeenpanosta vastataan hallinnonaloittain eri ministeriöissä. Seuraavana avaintoimijana säädösjohtamisen ketjussa onkin jokaisen ministeriön kansliapäällikkö. Kansliapäällikön tehtävistä lainvalmistelun johtamisen kannalta olennaisina näyttäytyvät valtioneuvoston ohjesäännön 45 §:n luettelemista seuraavat tehtävät:

- vastata ministeriön toiminnasta ja huolehtia, että sen tehtävät hoidetaan tuloksekkaasti,
- huolehtia lainsäädännön valmistelun laadusta ministeriössä,
- vastata virkamiesvalmistelun yhteensovittamisesta ministeriössä sekä virkamiesyhteistyön järjestämisestä yhdessä muiden ministeriöiden kanssa.

Yksin tehtävä huolehtia lainsäädännön valmistelun laadusta ministeriössä ei edellä lueteltujen tehtävien valossa tyhjentävästi kuvaa kansliapäällikön roolia lainvalmistelun johtamisessa. Lainvalmistelutyö on ministeriön avaintehtävä, jossa keskeistä on tuloksellisten toimintamallien takaaminen ja virkamiesvalmistelun yhteensovittaminen niin oman ministeriön sisällä kuin yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Sangan usein johtopäätelmänä lainvalmistelun laatua moitittaessa päädytään puhumaan riittämättömistä resursseista ministeriöissä. Tämä tulkinta uhkaa jäädä puolitiehen, jos ei sitä avarretta laajempaan tarkasteluun koskien ministeriön tehtävien johtamista ja organisointia.

Tutkimuksissa on havaittu, että ministeriöissä esimiestyö ei riittävästi tue lainvalmistelutyötä. Tehtävät on jaettu usein substanssipohjaisesti ja myös johtajina toimivat substanssiosaajat. Näin lainvalmistelijan esimies ei välttämättä tunne lainvalmisteluprosessia, sen osia ja vaatimuksia siinä määrin, että lainvalmistelutyön ohjaaminen osana esimiestyötä olisi mahdollista. Herääkin kysymys, miten tuloksellisuutta lainvalmistelun osalta voidaan varmistaa, jos työprosessin kokonaisuudesta ei ole riittävää ymmärrystä? Tuloksellisuudesta tunnutaan ministeriöissä usein huolehdittavan enemmän siitä näkökulmasta, että yksittäiselle lainvalmistelijalle kootaan ylen määrin työkuormaa eikä tiimityön tekemiseen kannusteta. Näin saadaan ikään kuin vähemmillä henkilötöyökkäyksillä enemmän aikaan. Samalla vain ikävä kyllä lisätään koko järjestelmän henkilösidonaisuutta ja tekijöiden uupumisriskiä. Pahimmillaan aiheutetaan tilanteita, joissa tekijän siirtyessä toisiin tehtäviin työ jää asiaan vain vähän perehtyneen kollegan eteenpäin vietäväksi. Tällaisten henkilövaihdosten synnyttämää uhkaa lainvalmisteluprosessille lisää entisestään se, että lainvalmistelun tiedonhallinnan järjestelmät ministeriöissä ovat edelleen melko kehittymättömiä eikä tieto pääse kumuloitumaan seuraavia valmistelutöitä varten.

Virkamiesvalmistelun yhteensovittaminen, toisin sanoen riittävä lainvalmistelun ja toisaalta substanssiosaamisen varmistaminen lainvalmistelutyössä, on myös keskeisessä asemassa lainvalmistelun laadusta huolehdittaessa. Kun sääntelyn tarpeet muuttuvat entistä ilmiöpohjaisemmiksi, tulee myös eri hallinno-

nalojen yhdistäminen lainvalmisteluhankkeissa yhä keskeisemmäksi. Valitettavasti työryhmien muodostamista lainvalmistelun tueksi pidetään nykyisin epämuodikkaana - niitä ei pidetä lainvalmistelun aikataulujen kannalta ilmeisesti riittävän tehokkaina. Niinpä eri osaamisten yhdistäminen lakeja valmistellessa, varsinkaan hallinnonalojen rajat ylittäen, ei monestikaan toteudu. Yleiseksi tullut lausuntojen pyytäminen lakiluonnoksesta varsinaisen yhteistyön sijaan ei kuitenkaan korvaa työryhmätyötä. Esitysten korjailu lausuntojen pohjalta uhkaa pikemminkin johtaa erilaisiin huonosti viimeistelyihin tilkkutäkkiversioihin lopullisina hallituksen esityksinä.

Ministeriöiden lainvalmistelun haasteisiin on pyritty vastamaan nimittämällä ministeriöihin lainsäädäntöjohtajia, joskin vaihtelevilla nimikkeillä. Lainsäädäntöjohtajan toimenkuva voi näyttää esimerkiksi tällaiselta: Lainsäädäntöjohtaja vastaa lainsäädännön valmistelun, kehittämisen ja toimeenpanon yhteensovittamisesta yhteistyössä ministeriön kansliapäällikön, osastojen ja tulosalueiden kanssa. Lainsäädäntöjohtaja myös avustaa ministeriön johtoa lainsäädäntötarpeen arvioinnissa, säädöshankkeiden seurannassa ja niiden vaikutusten arvioinnissa. (YM 22.4.2021).

Tehtävä on siis haastava asiantuntijatehtävä, jonka tavoitteena on yhteensovittaa ministeriön lainsäädäntöasioita ja avustaa ministeriön johtoa sekä sen eri toimijoita. Ministeriöissä usein vielä kainostellaan johtajanimikkeen käyttämistä tässä yhteydessä, sillä nimikkeen on koettu haastavan erityisesti kansliapäällikön arvovaltaa. Lainsäädäntöjohtajille kasaantuu tehtävässään huomattavia haasteita. He tunnistavat tarpeita prosessien sujuvoittamiseksi, mutta niiden toteuttaminen voi tapahtua vain lainvalmistelijoiden esimiesten kanssa 'yhteistoiminnassa'. Paljon riippuu lainsäädäntöjohtajan yhteistyöstä kansliapäällikön kanssa – ja yksinkertaisesti persoonakohtaisesta määrätietoisuudesta. Lainsäädäntöjohtajan työpanos auttaa toki ministeriössä parhaimmillaan koordinoimaan yhteistä lainvalmistelutyötä ja sujuvoittamaan lainvalmistelutoimintaa. Vastuu kokonaisuuden resurssipäätöksistä ja prosessin johtamisesta, toisin sanoen ministeriökohtaisesta säädösjohtamisesta, kuitenkin pysyy kansliapäälliköllä.

Eduskunnallakin roolinsa säädösjohtamisessa

Lainsäädäntövalta kuuluu eduskunnalle. Lainsäädäntötehtävässään eduskunta on riippuvainen niistä tiedoista, joita hallitus esityksissään ja esittelyssään eduskunnan valiokunnille antaa. Eduskunnan tiedon- saantioikeuteen on kiinnitetty huomiota perustuslakivaliokunnan lausunnossa valtioneuvostolle vuonna 2020 (PeVL 30/2020 vp). Valiokunta painottaa, että eduskunta arvioi itsenäisesti, mitä tietoja se tarvitsee asioiden käsittelyssä. Toisaalta eduskunnan tiedon- saantioikeuden toteuttaminen on myös valtioneuvoston ja ministeriöiden aktiivinen velvollisuus. Tämä edellyttää oma-aloitteista ja ennakoivaa tiedon- antamista, joka on asian käsittelyn kannalta kattavaa. Eduskunnalle annettaviin tietoihin kohdistuu myös oikeellisuuden vaatimus.

Vakiintuneessa lainvalmistelun prosessin kuvauksessa keskitytään tavallisesti valtioneuvoston osuuteen lakien laadinnassa. Toki valtioneuvosto antaa esitykset ja vastaa lakien virkamiesvalmistelusta. Viime vuosina on kuitenkin tullut entistä konkreettisemmin ymmärrettäväksi se, että eduskunta on osaltaan aktiivinen toimija lainvalmistelun prosessissa. Asia tuli hyvin näkyviin Sipilän hallituksen SOTE-uudistuksen edetessä, kun lakiesitykset kulkivat valtioneuvoston ja eduskunnan perustuslakivaliokunnan välillä totutusta poiketen molempiin suuntiin. Kovin tavallista ei ole ollut, että hallituksen esityksiä eduskunnasta palautuu uudelleen valmisteluun tai täydennettäväksi. Sittenmin samat menettelyt ovat tulleet tutuksi myös korona-ajan poikkeuslakien säätämisessä.

Näissä tapauksissa tosin valtioneuvosto on vetänyt esityksiään kokonaan takaisin, kuten kävi liikkumisrajoituksia koskeneen hallituksen esityksen kanssa huhtikuussa 2021. Esitysten vetämistä takaisin valmisteluun on tapahtunut jopa twitter-keskustelussa annettujen oikeusoppineiden evästysten perusteella.

Nämä viime vuosien tilanteet ovat uudella tavalla korostaneet sitä, että eduskunnan rooli lainvalmistelussa ei ole mitenkään passiivinen hallituksen esitysten hyväksyjän rooli. Erityisesti perustuslakivaliokunnan toiminta on tässä suhteessa huomionarvoista, sillä se ei perusta päätöksentekoaan poliittisiin vaan juriidisiin ja nimenomaan esityksen säätämisyjärjestyksen näkökulmasta tarkasteltuihin perustuslain näkökulmiin. Muissa valiokunnissa hallituspuolueiden käytäessä enemmistövaltaansa mietinnöt useimmiten tukevat hallituksen esitysten hyväksymistä, joskin sangen usein myös muutoksia esitykseen sisältäen.

Eduskunnan valiokunnat ovat sikäli olennaisia osallisia säädösjohtamisen kokonaisuudessa, että niiden mietinnöt ja asiantuntijalausunnot luovat merkittävää pohjaa lainsäädännön kehittämiseksi ja lakien tulkinneille. Samoin valiokunnat ovat esimerkiksi viime vuosina kiinnittäneet poikkeuksellisen paljon huomiota ja evästäneet sekä lakien säädösvaikutusten arvioinnista että lakien jälkiarvioinnin tarpeesta. Varsinkin jälkiarvointien edistäminen on merkityksellistä sillä hallitusten toimin lainvalmistelun jälkiarvioinnin prosesseja ei ole saatu kuntoon.

Muut säädösjohtamisen osalliset

Edellä kuvatusta hahmottuu jonkinlainen säädösjohtamisen 'linjaorganisaatio' ja sen keskinäinen vastuunjako. Prosessiin vaikuttavat myös muutamat muut tahot, joita ei kuitenkaan yleisesti ottaen voida pitää säädösjohtamisen osapuolina. Tällaisia ovat valtioneuvoston oikeuskansleri, lainsäädännön arviointineuvosto ja eduskunnan oikeusasiamies. Oikeusministeriön laintarkistus on nykyisin lähinnä lainvalmistelun tukitoiminto, eikä sillä ole varsinaista säädösjohtamisen roolia. Vastuu hallituksen esityksistä ja niiden oikeellisuudesta säilyy aina esittelevällä ministeriöllä.

Oikeuskansleri toimii ennakollisena lainvalvojana valvoen hallituksen ja ministerien toimien lainmukaisuutta sekä antaen ennakkolausuntoja lakiesitysten

perustuslainmukaisuudesta. Hän asettaa arvovaltaisilla lausunnoillaan, kannanotoillaan ja vastauksillaan kanteluihin säädösjohtamisen reunaehdoja. Eduskunnan oikeusasiamiehen toiminta on kanteluihin perustuvaa jälkikäteistä kontrollia, joka erityisesti antaa vastauksia lakien toimivuuteen viranomaisten toiminnassa havaittujen puutteiden näkökulmasta. Lainsäädännön arviointineuvosto on vuonna 2016 toimintansa aloittanut valtioneuvoston yhteydessä toimiva riippumaton elin, joka antaa lausuntoja lakiesitysten vaikutusarviointien sisällöistä. Arviointineuvosto vaikuttaa prosessiin erityisesti pidemmällä tähtäimellä kiinnittämällä huomiota vaikutusarviointien kehittämistarpeisiin ja näin edistäen lainvalmistelun tietopohjaisuuden vahvistumista.

Säädösjohtamisen vastuu on kannettava

Lainvalmistelusta ja erityisesti lainvalmistelun laadusta puhuttaessa pitäydytään usein kovin abstrakteissa toteamuksissa ja häivytetään vastuita passiivisiin ilmauksiin. Lainvalmistelun laadun puutteiden sanotaan usein johtuvan liian vähistä resursseista ja kiireestä. Myös tiedonkulun katkokset ja puutteelliset pohjatiedot nostetaan syyksi. Nämä kaikki ovat kuitenkin asioita, joista osana lainvalmisteluprosessin ohjausta lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä päätetään ja joihin siten voidaan vaikuttaa.

Säädösjohtamisen käsite pyrkii tuomaan lainvalmisteluprosessin tarkasteluun jäntevyyttä ja läpinäkyvyyttä. Johtaminen on aktiivista tekemistä, jonka kautta toteutetaan asetettuja tavoitetta ja käytetään johtajan toimivallassa olevia keinoja.

Hallitus asettaa yleiset tavoitteet kunkin hallituskauden säädösjohtamisen kokonaisuudelle. Säädösjohtamistaan hallitus voi toteuttaa tässä mielessä joko strategisesti asettamalla kokonaistavoitteita tai pikkupiirteisesti manageroimalla eli puuttamalla tarkemmin sääntelyn keinoihin. Viimemainittu lähestymistapa on 2000-luvun kuluessa yleistynyt lainsäädäntösuunnitelmien aikataulujen samalla jatkuvasti kiristyessä. Isotkin lakikokonaisuudet pyritään saamaan hallituskaudessa valmiiksi ja aikataulujen suunnittelu nähdään keskeisenä prosessin ohjauksen keinona. Tätä ei voi pitää onnistuneena johtamisena. Valtioneuvoston vaikuttava säädösjohtaminen vaatisi nykyistä enemmän ylihallituskautista otetta sekä vakavaa paneutumista koko prosessin kehittämiseen ja lainvalmistelun laadun reunaehojen ymmärtämiseen.

Ministeriöissä säädösjohtaminen on vahvasti kansliapäällikön käsissä. Säädösjohtaminen toteutuu muun muassa osana ministeriön resurssien käytön kokonaisuudesta tuloksellisuustavoitteiden mukaisesti sekä ohjaamalla virkamiesten yhteistoimintaa niin omassa ministeriössä kuin ministeriöiden välillä. Laajasti ottaen voidaan ajatella, että lähes kaikki kansliapäällikön ministeriönsä johtamisen linjanvedot vaikuttavat joko suoraan tai välillisesti säädösjohtamisen onnistumiseen. Lainvalmisteluprosessi on olennaisesti riippuvainen juridisen ja substanssiosaamisen yhdistämisestä organisaation tehtävänjaossa sekä tiedonhallinnan prosesseista, joilla koko ministeriön toimintaa, tiedonkulkua ja tiedon käyttöä ohjataan.

Kirjoittaja on väitellyt lain-säädäntötutkimuksen op-piaineeseen Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden latoksella. Hänen väitöskirjansa aiheena oli valtioneuvoston turvallisuusstrategityö lainsäädännön muokkaajana.

Eduskuntaa ei tule nähdä vain passiivisena hallituksen esitysten käsittelijänä kulloinkin vallitsevien hallitus-oppositio-voimasuhteiden mukaisesti. Eduskunnan onnistunut säädösjohtaminen on riippuvaista sen tiedonsaannista valtioneuvostolta ja ministeriöiltä. Eduskunta osallistuu merkittävällä tavalla säädösjohtamisen prosessiin tuottamalla mietinnöissään näkemystä ja evästyksiä eri hallinnonalojen lainvalmistelun kehittämiseen ja osallistamalla instituutioita ja asiantuntijoita kuulemisissaan lainsäädäntötyöhön. Perustuslakivaliokunnan rooli säädösjohtamisen osa-

puolena on viime vuosina monella tavoin korostunut. Eduskunnan valiokunnat antavat aktiivisesti palautetta hallituksille muun muassa vaikutusarviointien sekä lakien jälkiarvioinnin suunnittelun tarpeista.

On tärkeää, että säädösjohtamisen kaikki osapuolet tunnistavat valtansa ja vastuunsa lakien laatimisen prosessin sekä lainvalmistelun laadun kehittämisessä. Säädösjohtaminen vaatii kehittyäkseen vaikuttavaksi nykyistä strategisempaa otetta ja hallituskaudet ylittävän tarkastelutavan vahvistamista.

Aiheesta lisää

Dubberly, H. 2005. How do you design? A Compendum of Models. San Francisco: Dubberly Design Office. <http://www.dubberly.com/articles/how-do-you-design.html>

Lonka, H., Keinänen, A., Ovaska, E., Kiiski, K., Jääskinen, V., Ylipaavalniemi, J. ja Miettinen, P. 2020. Lainvalmistelu tiedonhallinnan haasteena – tekoäly ratkaisuna? Edilex, Edita Publishing. <https://www.edilex.fi/artikkelit/20942>

Lonka H., Laitinen K., Huhtinen A., Wähä S., Paasonen, J. ja Keinänen, A. 2020. Kansallisen turvallisuuden vaikutusten arviointi. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:28.

Keinänen, A., Lonka, H., Pajuoja, J., Vartiainen, N., Tuominen, R., Halonen, M., Koskela, T. 2019. Lainsäädännön arviointineuvoston toiminnan vaikuttavuuden arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:12.

Keinänen, A., Sinkkilä, K., Lonka, H., Tuominen, R., Pajuoja, J., Vauhkonen, V. 2019. Säästöjen sujuvoittamisen kokemukset ja vaikutukset - Sipilän hallituksen kärkihankkeen arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:66.

Keinänen, A., Lonka, H., Pajuoja, J., Sinkkilä, K., Vartiainen, N., Heikkinen, K. Liikenne- ja viestintäministeriön lainvalmistelun kehittämishanke. LVM julkaisuja 2019:9.

Oikeustoimittaja oikeuden muotoilijana

Oikeustoimittaja tarvitsee työssään sinnikkyyttä, uteliaisuutta ja halua selvittää asioiden taustoja ja syitä, toteaa oikeustoimittaja Päivi Happonen. Hänen mielestään on tärkeää löytää oikeat keinot oikeudellisten tekstien avaamiseen kaikessa oikeustoimittamisessa sekä myös kaikessa muussa oikeudellisessa viestinnässä. Haastattelin Ylen oikeustoimittaja Päivi Happonen keuhäällä 2021 siitä, miten hän kokee oikeudellisten asioiden muotoilun työssään.

Päivi Happonen päätti haluavansa toimittajaksi jo 11-vuotiaana, kun hän näki toimittajan ja lehtikuvaajan työssään. Valmistuttuaan yhteiskuntatieteiden maisteriksi Happonen päätyi työskentelemään televisioon Kuningaskuluttaja-ohjelmaan kuluttajariitojen pariin. Tämän jälkeen Happonen siirtyi töihin TV-uutisiin Yleisradioon. Oikeustoimittajan paikka aukeni Happonelle myöhemmin Ylen silloisen oikeustoimittajan lähdettyä muihin tehtäviin.

Oikeustoimittaja työskentelee toimittajana oikeudellisten asioiden parissa ja työtehtävät voivat koostua muun muassa oikeudenkäyntien seuraamisesta, tiedonhankinnasta, kirjoittamisesta ja haastattelimisesta. Käytännössä tämä Happonen mukaan tarkoittaa sitä, että oikeustoimittajat ovat silmät ja korvat tarkkana seuraamassa ja raportoimassa kansalaisille poliisien, tuomioistuinten ja syyttäjien toiminnasta ja tapahtumista. Ihmisillä on oikeus tietää, millaisia rikoksia täällä tapahtuu, miksi niitä rikoksia tehdään ja millaiseen vastuuseen niistä joutuu, Happonen toteaa. Happonen tekee normaalien päivit-

*Kuva 1. Oikeustoimittaja Päivi Happonen.
Kuva: Yle, all rights reserved.*

täisten uutisten lisäksi enemmän aikaa vieviä sekä laajempia juttukokonaisuuksia ja niistä hän nostaa esiin vuonna 2021 tekemänsä jutun lastenkodeista. Kyseisen jutun aihe nousi alun perin esiin Happonen tekemän toisen jutun yhteydessä.

Oikeustoimittaminenkin on oikeusmuotoilua

Oikeustoimittajat työskentelevät oikeusalalla ja oikeudellisten asioiden parissa yhtenä tahona. Oikeustoimittajan työssä on tärkeää tehdä monimutkaiset, vieraat ja vaikeasti ymmärrettävät oikeusasiat ymmärrettäväksi ottamatta niihin kantaa, Happonen täsmentää. Hänen mukaansa oikeusmuotoilu on yksinkertaisuudessaan sitä, että autetaan ihmisiä ymmärtämään oikeusasioita. Happonen kokee yleisesti, että oikeudellisten asioiden lähtökohta pitäisi aina olla ymmärrettävyys, olipa kyse tiedotusvälineestä tai viranomaisesta. Onnistunut oikeusmuotoilu on siis hyvin tärkeää.

Päivin neuvot oikeudellisista asioista kirjoittaville

Ajattele jokaisen kirjoittamasi rivin kohdalla:

- Onko teksti helposti ymmärrettävää ja selkeää?
- Onko teksti punnittu ja mietitty?
- Miksi teksti on siellä ja edistääkö se asian ymmärtämistä?
- Kenelle teksti on kirjoitettu?

Happonen nostaa esiin sen, kuinka oikeusaiheisissa jutuissa panostetaan selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Oikeustoimittamisessa on Happonen mukaan tärkeää tulkata monimutkainen oikeudellinen kieli kansalaisille ymmärrettävään muotoon. Näin ollen Happonen pitää uutisjuttua itsessään yhtenä osana oikeudellisten asioiden muotoilua. Lisäksi monissa jutuissa käytetään apuna havainnollistavaa materiaalia, kuten erilaisia grafiikoita, analyysyjä, tilastoja, animaatioita ja liikkuvaa kuvaa. Käytännön esimerkkinä selkeyttämisestä Happonen tuo esiin Jari Aarnion tapauksen, jossa käytettiin aikajanaa kertomaan oikeusjutun vaiheet tapahtumien alusta lopputulemaan asti. Näin lukijan voidaan ajatella ymmärtävän eri vaiheet paremmin sekä pääsevän asiaan sisälle helpommin.

Oikeutta tuodaan Happonen mukaan lähemmäksi ihmistä oikeudenkäyntien live-seurannalla. Siinä oikeudenkäynnin alettua ja kuvaajien poistuttua salista aloitetaan tekemään suoraa lähetystä verkkosivuille eli kirjoitetaan kokoaikaisesti kuka siellä puhuu ja mitä siellä tapahtuu. Tämä keino voi auttaa infor-

moimaan kansalaisia yleisesti oikeudenkäyntien käsittelyistä sekä samalla siellä käsitellyistä asioista. Oikeustoimittaja siis pyrkii työssään uutisten avulla selvittämään oikeusmaailmaa ja sen tapahtumia sekä kertomaan asioista ymmärrettävästi ja selkeästi kansalaisille, Happonen tiivistää. Hän jatkaa pohdintaa: "Näin ollen oikeustoimittajahan työssään tuo oikeutta lähemmäksi kansalaista, ja se hän on myös itse asiassa oikeusmuotoilua".

Oikeustoimittajan työn haasteita

Oikeustoimittamisessa on haasteita ja yhtenä niistä Happonen tuo ilmi pitkien ja monimutkaisten lakitekstien tiivistämisen niin, että viesti saadaan menemään perille riittävän selkeästi ja oikeasisältöisesti. Haasteena hän kokee siinä sen, että monikaan ihmisistä ei lähtökohtaisesti edes tiedä miten oikeudellinen prosessi menee, puhumattakaan tuomioistuinasioista ja niiden käsittelyistä. Happonen kehottaa pohtimaan tuomioistuinten tuomioita, joissa tärkeänä hän pitää tuomion ymmärrettävyyttä, perusteluja ja selostusta sekä rangaistustason avaamista. Näiden osalta tulisi huomioida se, että saadaan tuomittu henkilö ymmärtämään ensinnäkin, miksi hänet on tuomittu ja toiseksi hänet hyväksymään annettu tuomio, Happonen kommentoi.

Happonen mukaan oikeustoimittajien työtä helpottaisi huomattavasti oikeudellisissa asioissa annetut valmiiksi selkeät asiakirjat. Näistä Happonen pitää hyvänä esimerkkinä tuomioistumista annettuja tuomiotiedotteita, joissa vaikka 400-sivuinen tuomio on tiivistetty yhden sivun tiedotteeseen. Lisäksi Happonen näkee tarvetta yleisesti hyvälle viranomaisviestinnälle sekä -tiedottamiselle. Hänen mukaansa tämä voisi onnistuessaan tarjota kansalaiselle visuaalisoidun selkeän ohjeistuksen tiettyyn tilanteeseen niin, että se olisi helposti ymmärrettävissä ja luettavissa. Hyvä viranomaisviestintä myös helpottaisi oikeustoimittajan työtä, tuumaa Happonen.

Päivi Happonen työskentelee Ylellä oikeustoimittajana. Hän on työskennellyt Ylellä vuodesta 2000 lähtien. Aikaisemmin hän on työskennellyt Savon Sanomissa kesätoimittajana sekä opiskeluaikanaan freelancerina tv-toimittajan töitä. Hän on valmistunut Tampereen yliopistosta yhteiskuntatieteiden maisteriksi sekä lisäksi hän kuuluu oikeustoimittajien yhdistyksen hallitukseen.

Oikeustoimittamisen tulevaisuuden näkymiä

Viimeisen vuosikymmenen aikana voidaan nähdä tapahtuneen suuria muutoksia myös toimittajien työssä teknologian murroksen myötä. Oikeustoimittajan työssä Happonen mukaan tulevaisuudessa liikkuva kuva, visuaalisuus ja uudet mahdollisuudet lisääntyvät entisestään. Lisäksi hän tuumaa, että asioiden syvempi analysointi sekä selittäminen lisääntyy entisestään. Yhtenä tulevaisuuden näkymänä Happonen nostaa esiin entistä useammin juttumuotona käytettävät yksilötarinat, joissa esimerkinomaisesti tuodaan jokin erityinen asia lähemmäksi ihmistä. Happonen mukaan tällainen asia voisi olla vaikkapa tuomioistuinten käsittelyaikojen pidentymiset koronatilanteen vuoksi. Jutussa voitaisiin käydä läpi syvällisemmin ja yksityiskohtaisemmin, miten käsittelyn venyminen on vaikeuttanut rikosasian osallisten elämää, Happonen miettii.

Happonen myös toivoo, että tulevaisuudessa tuomioistuimet avaisivat tuomioiden taustoja nykyistä enemmän. Tämä voisi parantaa ihmisten käsitystä laajemminkin oikeudenkäynneistä ja tuomioiden taustoista. Se voisi jopa estää esimerkiksi tiettyjen petosrikosten onnistumisen, kun ihmiset osaisivat suojautua nykyistä paremmin, Happonen toteaa.

Juttujen avaaminen myös auttaa ihmisiä varomaan tiettyjä asioita. Hän tuo esiin kirjoittamansa jutun kalliiden työvälineiden kuten kaivinkoneiden vuokraushuijauksesta. Siinä yrittäjät vuokrasivat ensin työvälineen, maksoivat sitä koskevan vuokran, mutta työvälinettä ei koskaan saatu, eikä myöskään vuokraajaa enää tavoitettu.

Lisäksi avoimuutta ja tietoisuutta voitaisiin Happonen mukaan tulevaisuudessa lisätä oikeudenkäyntien striimaamisella. Hänen mukaansa tässä kansalainen voisi omalta kotipäätteeltä seurata oikeudenkäyntiä live-videokuvalla varustettuna. Happonen kuitenkin

Oikeusmuotoilu tarvitsee turvallisen tilan - kokemuksia oikeusmuotoilun työpajojen fasilitoinnista

Työpaja alkoi energisesti. Osallistujat olivat aktiivisesti mukana porinoissa. Ennakkotehtävät oli tehty ahkerasti ja ennakkomateriaali herättänyt paljon uusia ajatuksia. Myös ensimmäinen harjoitus sujui hyvin: pienryhmissä purettiin havain- toja ja tunnistettiin ongelmia. Seuraavaan vaiheeseen siirryttiinkin kovilla odo- tuksilla - päästäisiin ideoimaan, luomaan uutta. Tämähän oli se, mitä kaikki olivat odottaneet.

Ideointivaiheessa pienryhmissä työskentelyn tahti kuitenkin hiipui. Kiersin ryh- mästä toiseen ja pulina oli hiljentynyt, jotkut olivat laittaneet kameran pois pääl- tä. Ideointi ei lähtenyt käyntiin, ei vaikka oli lämmitelty, vaikka ryhmä oli tuttu, vaikka tarjolla oli menetelmiä ja ideoinnin ituja. Lopulta yksi osallistujista parahti, että hän ei ole yhtään inspiroitunut tähän työskentelyyn, mutta voihan hän pakon edessä jotain yrittää. Olemuksessa näkyi pelko.

Mistä oikein oli kyse?

Oikeusmuotoilu herättää tunteita

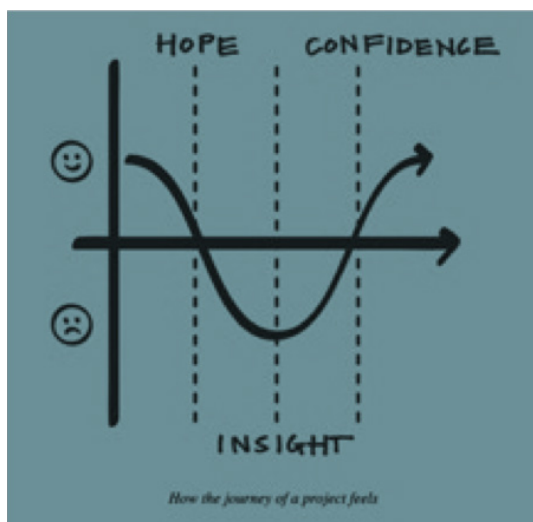
Tämä tarina elävästä elämästä on vain yksi esi- merkki siitä, miten oikeusmuotoilun tekeminen herättää kaikenlaisia tunnereaktioita. Osallistujilla saattaa olla muotoiluprosessin eri vaiheissa hyvin erilaisia tunteita, ja tunnetilat saattavat vaihtua yhdenkin työpajan aikana radikaalisti.

Vetämissäni oikeusmuotoilun työpajoissa tehdään ja opitaan oikeusmuotoilua käytännössä. Osallis- tujat soveltavat tutkimukseen perustuvaa tietoa muotoilusta, prosessista ja menetelmistä juridiik- kaan liittyvien muotoiluhaasteiden ratkomiseen erilaisten harjoitusten ja keskusteluiden kautta. Työpajojen sisältö rakentuu muotoiluprosessin eri vaiheiden kautta alun löytöretkestä oikean ongel- man kiteyttämiseen, ratkaisujen ideointiin ja mal- lintamiseen sekä kokeilemiseen.

Työpajoissa kuten muotoiluprosessissakin vuorot- televat laajentava ja supistava ajattelu, kun osal- listujat hankkivat ymmärrystä ja tuottavat ideoita tai toisaalta analysoivat ja karsivat niitä. (Laajenta- vasta ja supistavasta ajattelusta esimerkiksi Dub- berly n.d., 22.)

Oma kokemukseni on, että turhautumisen ja pelon epämukavuus iskee oikeusmuotoilijaan ja työpajan osallistujiin erityisesti luovaan ja laajentavaan ajat- teluun kutsuvissa hetkissä. Kun pitäisi kurottaa yli tutun ja turvallisen, ei se tunnukaan enää mahdol- liselta. Ilo, innostuneisuus ja luottamus taas ovat suurimmillaan työskentelyn alussa sekä nousevat taas loppua kohti muotoiluprojektin nytkähtäessä eteenpäin. Silloin jutussa onkin taas jotain järkeä. Tunteiden aallokko on tyypillistä muotoiluprojek-

teille myös oikeusmuotoilua laajemmin. Muotoilutoimisto IDEO kuvaa muotoiluprojektiin liittyvää tunneskaalaa seuraavasti:

Kuvio 1. Muotoilustudio IDEO:n muotoiluprojektiin liittyvä tunneskaala. Kuvio: IDEO, all rights reserved.

Kuvassa 1 kuvattu tunteiden vuoristorata on haaste kaikille muotoiluprojektiin osallistuville ja se vaikuttaa projektin onnistumiseen ja vaikuttavuuteen. Se, millaisia tuloksia ja millaista vaikuttavuutta oikeusmuotoiluprojektilla saadaan, riippuu paljon siitä, millaiseksi yhteisen tekemisen paikat eli työpajat muodostuvat ja kuinka turvallisiksi osallistujat ne kokevat. Työpajan onnistumisen ja vaikuttavuuden kannalta ei ole kyse siitä, että erilaiset tunteet pitäisi torjua tai neutraloida vaan siitä, miten tunteita voisi ennemminkin hyödyntää osana oikeusmuotoilun tekemistä.

Mikä ja millainen on turvallinen tila?

Oikeusmuotoilun tekemisessä ollaan uuden äärellä. Muotoiluprojekteissa ja oikeusmuotoilun työpajoissa herätellään ajattelemaan asioita uudesta näkökulmasta ja kokeilemaan uusia asioita. Vaikka se on monille innostavaa se voi olla myös hyvin epämukavaa ja pelottavaakin. Siksi työpajojen onnistumisen kannalta on tärkeää, että niihin luodaan turvallinen tila.

Turvallisen tilan käsitettä on pohdittu erityisesti pedagogiikassa, ja nämä pohdinnat soveltuvat hyvin myös oikeusmuotoilun työpajoihin. Pedagogiassa puhutaan oppimisympäristöstä, joita työpajatkin mitä suurimmassa määrin ovat. Turvallisen oppimisympäristön osa-alueita ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus (Opetushallitus n.d.). Kaikilla näillä ulottuvuuksilla on tärkeä merkitys työpajoihin osallistuvien osallisuuden kokemukselle ja sitä myötä aktiiviselle osallistumiselle ja oppimiselle.

Turvallisen tilan fyysisellä ulottuvuudella viitataan tilaan tai tekniseen alustaan, joissa ollaan ja joiden avulla työskennellään. Psyykinen turvallisuus puolestaan käsittää kognitioihin liittyviä asioita sekä emotionaalisia osa-alueita, kuten tunteet ja motivaation. Osallisuuden, osallistumisen ja vuorovaikutuksen kysymykset muodostavat tilan sosiaalisen turvallisuuden. Pedagogista turvallisuutta luovat työskentelyn rakenteet, menetelmät ja käytännöt. (Opetushallitus n.d.)

Miten turvallinen tila luodaan?

Oikeusmuotoilutyöpajoissa voi pinnan alla kytkeä kaikenlaista. Kuinka hyvin yhteisön kulttuuri kestää, tukee ja edistää erilaisia näkemyksiä ja niiden esille tuomista? Kuinka vahva hierarkia yhteisössä on? Voiko muiltakin kuin tiimin vetäjiltä tai niiltä, jotka ovat yleensäkin paljon äänessä tulla uusia avauksia ja ideoita?

Työpajojen vetäjänä olen välillä kokenut roolini tunteiden kannattelijaksi, ja muotoiluprojektin fasilitointi onkin mitä suurimmassa määrin tunnettyä. Miten vahvistaa innostusta ja luottamusta ja toisaalta kannatella haasteellisten paikkojen yli? Työpajan vetäjältä tarvitaan myös sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tukemista. Miten luodaan työpajaan sellainen ilmapiiri ja tila, että hierarkia ja toimintatavat voidaan jättää hetkeksi sivuun?

Yksi hyväksi havaitsemani turvallisen tilan luomisen käytäntö on, että jokaisen työpajan aluksi annoin työpajan turvallisen tilan periaatteet:

- Olet tervetullut juuri sellaisena kuin olet.
- Anna itsellesi lupa keskittyä juuri tähän hetkeen.
- Ei ole tyhmiä kysymyksiä.
- Moka on lahja.
- Lähestytään asioita uteliaasti ja avoimin mielin.
- Kunnioitetaan ja arvostetaan toisiamme.

Periaatteiden pohjana ovat esimerkiksi Erätauko-säätiön rakentavan keskustelun pelisäännöt, joiden tavoitteena on ollut mahdollistaa erilaisten ihmisten tasavertainen rakentava keskustelu ja osallisuuden vahvistaminen.

Yksi Erätauko-säätiön työstä tullut oivallus on ollut työpajaosallistujien yhdenvertaisuudesta huolehtiminen. Osallistujat eivät tule työpajoihin tyhjältä pöydältä, vaan he kantavat mukanaan rooliaan ja titteliansä. Tämä voi johtaa siihen, että osallistujat osallistuvat työpajaan roolistaan käsin eikä yhdenvertaisina ihmisinä, joilla kaikilla on arvokasta tietoa ja kokemusta asemastaan ja asiantuntijuudestaan riippumatta. Rooliin voi jäädä jumiin ja se voi ohjata sitä, missä määrin osallistuja uskaltanut keskusteluihin ja ottamaan tilaa tai toisaalta missä määrin joku statukseltaan korkeampi voi pyrkiä hallitsemaan tilannetta. (Erätaukosäätiö n.d.)

Hyvä tapa yrittää purkaa tällaista statuskonfliktia on kutsua osallistujat työskentelyyn ilman titteleitä. Työpajassa voidaan linjata, että työpajassa luovutaan rooleista ja osallistujat ovat mukana edustamassa itseään ja omia mielipiteitään. Tämä on omien kokemusten perusteella auttanut vapaampaa keskustelua ja turvallisen tilan syntymistä.

Aito ja avoin yhteys osallistujien välillä tapahtuu oman kokemukseni mukaan tunnetasolla. Siinä vaiheessa, kun ihmiset uskaltavat laskea kuortaan sen verran, että voivat osallistua työskentelyyn ihmisinä, eivätkä titteleidensä tai omien roolien-

sa edustajina. Tämän toteutumiseksi tunnetaitoja tarvitaan myös työpajan vetäjältä. Kun on itse sinut omien tunteidensa kanssa, se auttaa myös osallistujia olemaan turvallisesti omia itsejään ja olemaan aidosti mukana luovassa työskentelyssä.

Kuva 1. Oikeusmuotoilun kouluttaja Hannele Korhonen työssään. Kuva: Dorit Salutski, all rights reserved.

Madalla kynnyksellä, uteliaisuus on innovaation lempeä pikkusisko

Oikeusmuotoilun työpajojen suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen ovat osa turvallisen tilan luomista. Kuten käyttäjälähtöiseen tekemiseen kuuluu, tulee suunnittelemisen lähteenä osallistujien näkökulman ymmärtämisestä. Työpajan vetäjän on syytä pohtia, millaisen ryhmän kanssa työpaja pidetään ja millaiset ovat osallistujien tarpeet sekä tavoitteet työpajan suhteen?

Jos oikeusmuotoilu on osallistujille ihan uutta, täytyy työpajan vetäjän ottaa riittävän monta askelta taaksepäin, jotta yltää puheissa ja tekemisessä osallistujien tasolle. Avainsanana tässä on nimenomaan osallistujien tasolle yltäminen. Työpajoihin osallistujan kannalta katsottuna työpajatyöskentelyssä ei ole kyse vain tiedoista ja taidoista vaan myös voimaantumisen. Osallistujalle luo turvalli-

suutta se, miten hänet otetaan huomioon kokonaisuutena. Työpajoissa on tärkeää huomioida osallistujien erilaisuus, ja kohdata heidät sellaisina kuin he juuri sillä hetkellä ovat.

Selkeiden tavoitteiden määrittely on projektin onnistumiselle tärkeää, mutta tavoitteitakin täytyy tarkastella työpajaan valmistautuessa osallistujien näkökulmasta. Oikeusmuotoilijana voi törmätä erilaisten toiveiden ja paineiden ristituleen, kun yksi odottaa projektista valtavia innovaatioita ja toiselle innovaatio pelkkänä sananakin on vastenmielinen.

Painetta voi helpottaa se, että työpajan vetäjä madaltaa osallistujien kynnystä osallistua ja muotoilee haasteen uudelleen. Etenkin uusille ja varovaisille osallistujille voi työpajan tavoite olla uteliaisuuden herättäminen tai tutustuminen muiden työpajaan tulevien ajatteluun. Kaikilla ei välttämättä ole samanlaista kehittämisen paloa, mutta uteliaisuus on jo paljon lempeämpi tapa lähestyä aihetta.

Muotoilussa tekemisen kulmakivenä on yhteistyö, eritaustaisten ihmisten tuominen yhteen. Työhön

tarvitaan erilaisia näkemyksiä, kenties erimielisyyttäkin, josta voi syntyä jotain uutta. Jos työpajatyöskentely on koko ajan yksimielistä eikä kukaan uskalla tuoda eriäviä mielipiteitä esiin, jäävät tuloksetkin laihoiksi. Onnistunut fasilitointi ja turvallisen tilan luominen ovatkin keskeisiä välineitä vaikuttavien oikeusmuotoilupajojen toteuttamiseen.

Miten tarina jatkui?

Palataan vielä alun tarinaan. Olisi mukavaa kertoa, että vedin tilanteessa hihasta parit taikatemput ja ideointi lähti vauhdilla käyntiin. Todellisuudessa positiivinen kierre alkoi sillä kertaa vertaistuesta ja huumorista. Siitä, että ryhmät lähtivät vain tekemään jotain tietämättä tarkkaan mitä se jotain on, tavoitteenaan oppia ennemminkin kuin saavuttaa jokin tietty lopputulos. Sillä kertaa suurimmat oivallukset syntyivät, kun osallistujat näkivät mitä toiset ryhmät olivat saaneet aikaan samasta aiheesta ja kun he saivat rohkaisevaa palautetta omasta työskentelystään.

Tunnekaivuri palautui taas plussan puolelle.

Lähteet

Dubberly, H. 2005. How do you design? A Compendum of Models. San Francisco: Dubberly Design Office. <http://www.dubberly.com/articles/how-do-you-design.html>

Erätauko-säätiö. n.d. Rakentavan keskustelun pelisäännöt. Luettu 24.4.2021. <https://www.eratauko.fi/mika-eratauko/>

IDEO. n.d. Design Thinking Defined. Luettu 9.3.2022. <https://designthinking.ideo.com/>

Opetushallitus. n.d. Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuus. Luettu 24.4.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus>

Reklamaatioprosessin muotoilua Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa: menetelmien kirjo toi tunteet pintaan

Kaupankäynnissä ja muussa yritystoiminnassa sattuu välillä virheitä. Hyvin hoidettu reklamaatio voi olla yritykselle etu. Jos asiakasta kuunnellaan ja virhe korjataan sujuvasti, yritys voi saada reklamoijasta jopa entistä tyytyväisemmän ja uskollisemman asiakkaan. Miksi reklamointi ja siihen vastaaminen ei kuitenkaan aina ole helppoa? Miten reklamaatioprosessin saisi sujumaan paremmin?

Viiden hengen opiskelijatiimimme sai oikeusmuotoilun opintojaksolle toimeksiannon Laurea-ammattikorkeakoulun työelämäkumppanilta Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV). KKV tarjoaa neuvontaa etenkin kuluttajille, mutta se auttaa myös yrityksiä kuluttajansuojaan ja säädösten tulkintaan liittyvissä kysymyksissä.

Kehittämisprojektimme lähtökohtana oli KKV:n havainto siitä, että yritykset eivät aina osaa hoitaa reklamaatioitaan. KKV oli todennut, että yrityksiltä puuttuu tietoa myyjän juridisista vastuista. Puutteita on myös siinä, miten säädökset otetaan huomioon reklamaatioiden käsittelyssä. Omat havaintomme tukivat tätä käsitystä.

Halusimme kehittää uusia ratkaisuja siihen, miten yrityksille tarjotaan tietoa kuluttajansuojasta ja myyjän vastuusta. Tutkimme ja etsimme uusia tapoja sekä sisällön muotoilemiseen että sen esittämistapoihin ja tekniseen toteutukseen. Sovelsimme projektissa design thinking -ajatusmallia ja tuplatimantti-menetelmää.

Design thinking -mallissa ratkaisun pohjaksi kerätään ja tutkitaan tietoa loppukäyttäjän tarpeista. Niihin vastataan ideoimalla, kehittämällä, muotoilemalla prototyyppejä ja testaamalla ratkaisuja useaan otteeseen. Malli on siis oikeastaan iteratiivinen prosessi. (Stickdorn 2012, 119; Design Council Dam & Siang 2020). Käytimme design thinking -mallin vaiheistamiseen palvelumuotoilun niin sanottua tuplatimanttia (Stickdorn 2012, 119; Design Council Dam & Siang 2020).

Tuplatimantti koostuu neljästä osiosta tai vaiheesta: tutki, määritä, kehitä ja toimita. Vaiheiden aikana tutustutaan valittuun palveluun tai ilmiöön, määritetään ja rajataan ratkaistava ongelma, suunnitellaan ja kehitetään ratkaisuja sekä rakennetaan valitun ratkaisun prototyyppi. (Stickdorn 2012, 119; Design Council Dam & Siang 2020.)

Projektissamme teimme useista ideoista alustavan luonnoksen tai toteutuksen, joita testattiin ja validoitiin työpajoissa erilaisin palvelumuotoilun menetelmin. Yhdessä KKV:n kanssa valitsimme ideoista yhden. Tästä ratkaisumallista laadimme tarkemman prototyypin.

Projektimme oli osa oikeusmuotoilun opintokokonaisuutta. Tehtävänantoon kuului toteuttaa ja visualisoida tiettyjä palvelu- ja oikeusmuotoilussa keskeisiä työvälineitä, esimerkiksi sidosryhmäkartta, palvelupolku ja käyttäjäpersoonat. Sen sijaan menetelmät näiden aikaansaamiseksi saimme valita jokseenkin vapaasti. Oikeusmuotoilun tavoitteena on muun muassa tuoda oikeusjärjestelmä lähemmäs jokaista käyttäjää ja kansalaista ja tehdä omien oikeuksien ymmärtämisestä ja käyttämisestä helpompaa. Valitsemissamme menetelmissä korostuivat loppukäyttäjien ymmärtäminen ja heidän tilanteeseensa eläytyminen. Tässä artikkelissa esittelemme kahta käyttämääme menetelmää, Six Thinking Hats® -menetelmää ja bodystormingia.

Six thinking hats: uusi hattu voi antaa uuden näkökulman

Six Thinking Hats® on Edward de Bonon (1985) kehittämä ja rekisteröimä menetelmä, jonka avulla tiimi voi opetella tarkastelemaan projektia tai ilmiötä kuudesta selkeästi erilaisesta näkökulmasta. Nämä kuusi

erilaista roolia kuvataan kuutena erivärisenä hattuna, jotka antavat kantajalleen kukin omanlaisensa psykologisen roolin (Kuvio 1. The de Bono Group, 2019).

Sovelsimme Six Thinking Hats -menetelmää projektissamme, kun halusimme ymmärtää reklamaatioprosessin eri vaiheet syvällisemmin ja saada esiin

Valkoisen hatun käyttäjä pitäytyy tosiasioissa ja pohtii asioita vain faktojen näkökulmasta. Hän etsii ja vaatii tietoa ja vetoaa siihen.

Keltaisen hatun kantaja on valoisa ja optimistinen. Hän perehtyy asian myönteisiin puoliin ja keskittyy hyötyyn ja arvoon.

Mustaa hattua käyttävä keskittyy riskeihin, ongelmiin ja uhkatekijöihin mutta myös niiden nujertamiseen ja ratkaisemiseen.

Punaiseen hattuun pukeutunut luottaa tunteisiin ja vaihtoihin ja on intuitiivinen kokija. Hän ilmaisee vahvasti tunteita ja tuntemuksia ja tuo esiin pelot, uhat, tykkäykset, inhon kohteet, rakkauden sekä vihan.

Vihreän hatun kantaja keskittyy luovuuteen ja mahdollisuuksiin, vaihtoehtoihin ja uusiin ideoihin. Hän ilmaisee uusia kokonaisuuksia ja laajentaa käsityksiä.

Sinisen hatun kantaja huolehtii ajatusprosesseista, eli siitä, että hattujen käytön ohjeistukset tulevat huomioituiksi ja roolit täytetyiksi. Hän johtaa ajatteluprosessia ja tuntee Six Thinking Hats® menetelmän.

Kuvio 1. Six Thinking Hats menetelmän (Edward de Bono 1985) kuusi erilaista roolia eri värisinä hattuina. Suomentettu mukaillen de Bonon englanninkielisiä määritelmiä. Kuvitus: Meiju Saarinen.

vaikeimmat solmukohdat. Odotimme, että erilaiset näkökulmat auttavat näkemään sellaista, mitä emme osanneet huomioida vielä siinä vaiheessa, kun katsoimme asiaa vain omasta näkökulmastamme ja omasta itsenämme. Olimme jo projektin alkuvaiheessa hahmotelleet kolme reklamaatioprosessiin osallistuvaa käyttäjäpersoonaa: kuluttaja Matti Virtasen, yrityksen edustajan Pii Pienyrittäjän ja kuluttajajoikeusneuvoja Kaija Konkarin.

Ideoinnin valmistelu ja raamitus

Valmistauduimme kuuden hatun käyttöön ideoimalla erilaisia tilanteita, joissa käyttäjäpersoonaa voisi joutua reklamaatiopolulle tai sitä kohti. Otimme jokaiselle persoonalle oman fläppipaperin, ja tiimimme jäsenet jakoutuivat niiden ääreen. Ideoimamme tilanteet olivat hyvin konkreettisia, esimerkiksi "Matin palkkaama ammattilainen tekee virheen rakennustyössä" tai "Asiakas valittaa Piille saaneensa virheellisen tuotteen". Keskustelimme ehdotuksista koko ryhmän kesken ja täydensimme ideoita vielä yhdessä.

Uusi hattu päähän

Seuraavaksi tutustuimme yhdessä Six hats -menetelmän eri hattuihin ja valitsimme jokaiselle yhden hatun. Jokainen painoi vielä oman hattunsa syvemmälle päähän eli paneutui yksityiskohtaisemmin hatun ideaan ja vaikutukseen. Esimerkiksi punaisen hatun kantaja mietti, kuinka hän saa hiljennettyä sisältään kriittisen lakiasiantuntijan, ja keskittyi pohtimaan tilannetta vain tunteiden kannalta.

Hatut päässä jakaannuimme taas samojen fläppipaperien ääreen, jokainen tiimiläisistä yhden persoonan luo. Kirjasimme hatun määräämän näkökulman perusteella kaikki mieleen tulleet huomiot. Esimerkiksi tunteellinen punaisen hatun kantaja kirjasi taralapuille niitä tunteita, joita rakennusammattilaisen virhe aiheutti Matille reklamaatioprosessin eri vaiheissa: "Tuntuu kurjalta, kun joutuu odottamaan", "Ääää, kun jo kyllästyttää! Miksi mikään ei etene? Ei jaksa enää kiinnostaa." "Kylläpä ärsyttää!"

Kun jokainen viiden hengen tiimistämme oli kirjoittanut omaan hattuunsa sopivat huomiot jokaisen persoonan fläppipaperiin, aloimme käydä havaintoja läpi yhdessä. Huomioita oli paljon! Ryhmittelimme erilaisia reklamaatioprosesseja aikajanoiksi, yhdis-

Kuva 1. Opiskelijatiimi hitsasi yhteistyötään myös Lapin ruskaretkellä. Kuva: kotialbumi.

telimme eri näkökulmien saman tyyppisiä huomioita rykelmiksi ja lisäsimme huomiorykelmät aikajanoille. Sekamelskasta alkoi kirkastua selkeitä polkuja ja tapahtumaketjuja. Huomasimme esimerkiksi, kuinka helposti turhautuminen johtaa siihen, ettei kuluttaja jaksa viedä reklamaatioprosessia loppuun saakka. Sen lisäksi, että kuluttajalle jää paha maku suuhun, hänen oikeutensa eivät toteudu. Yrittäjällä eli myyjällä taas ei ole edes mahdollisuutta korjata virhettään ja asiakkaan kokemaa mielipahaa, koska hän ei koskaan saa tietää siitä!

Lopuksi dokumentoimme fläppipaperit ja veimme ne sähköiseen muotoon. Hyödynsimme havaintoja projektin seuraavissa vaiheissa. Fläppipaperit toimivat apuna ja pohjana muun muassa asiakaspolun rakentamisessa.

Bodystorming: kurkistus käyttäjän sisäiseen maailmaan kehon kielen keinoin

Hahmoteltuamme asiakaspolkuja huomasimme, kuinka suuressa roolissa etenkin negatiiviset tunteet ovat reklamaatioprosessissa. Halusimme heittäytyä vielä vahvemmin eri osapuolten kokemuksiin ja tunteisiin. Otimme avuksi Stickdorinin ym. (2021, luku 6) bodystorming-menetelmän, joka on eräänlainen versio aivoriihestä (brainstorming).

Bodystormingissa eli "kehoriiehessä" välineenä on osallistujien oma keho ja keinona eläytyminen ja näytteleminen. Osallistujien kanssa perehdytään aluksi käsillä olevaan tilanteeseen tai ongelmaan ja käydään läpi harjoitusta varten rakennetut kulissit ja niiden tarkoitus. Osallistujille jaetaan rooleja ja heille kerrotaan, mitä heiltä odotetaan. Ennen itse palvelutilanteiden näyttelemistä on myös hyvä vähän lämmitellä ja luoda tilanteeseen turvallisuutta ja rauhallisuutta, jotta osallistujien jännitys ei vaikuttaisi menetelmän tuloksiin liikaa. (Stickdorn, Lawrence, Hormess & Schneider 2021, luku 6.)

Bodystorming auttaa tiimiä esimerkiksi, jos

- käsiteltävässä haasteessa on fyysinen ulottuvuus
- tiimi on kyllästynyt vain puhumaan asiasta
- tilanne vaatii empatiaa, energiaa tai käsinkoskettavuutta. (Mt., luku 6.)

Bodystorming voidaan toteuttaa vaihtelevilla tavoilla, esimerkiksi

- todellisessa palveluympäristössä taikka muuten tarpeeksi suuressa ja vastaavassa tilassa
- todellisin tai improvisoiduin materiaalein
- kehittäjäryhmän tai ulkopuolisten osallistujien kanssa. (Mt., luku 6.)

Bodystormingissa tuotetaan kuitenkin aina lopputulokseksi lista ideoista sekä kuvia ja videoita bodystormingin tilanteista – eräänlaisia "hajatelmiä" tulevaisuuden mahdollisuuksista. (Stickdorn, Lawrence, Hormess & Schneider 2021, luku 6.)

Sovelsimme bodystormingia omassa projektissamme siinä vaiheessa, kun tarvitsimme yhä yksityiskohteisempaa tietoa niistä yksittäisten tilanteiden haastavista kontaktipisteistä, joita olimme asiakaspolkua rakentaessamme havainneet Matti-kuluttajan, Pii-yrittäjän ja Kaija-kuluttajaneuvojan arjessa.

Lämmittelyä eri tunnetilojen kautta

Bodystormingia varten kokoonnuimme luokkahuoneessa, johon valmistelimme esiintymisalueen, fläpitaulun, kyniä ja joitakin luokasta löytyviä tavaroita rekvisiitaksi.

Aloitimme oikeusmuotoilun opinnot Laureassa syksyllä 2020 ja teimme koko syksyn ajan laajaa ryhmätyötä yhdessä. Meillä on vaihteleva pohjakoulutus, tausta ja elämäntilanne, ja toimimme työelämässä erilaisissa tehtävissä. Tämä toi monenlaista osaamista ryhmätyöskentelyyn ja monta näkökulmaa tutkittavaan ongelmaan sekä kuluttajan että yrittäjän kannalta. Moniammatillista työskentelyä käytetään oikeusmuotoilussa paljon, ja se on ollut meille myös opintoja syventävä ja rikastava työtapana.

Lisää havaintoja ja pohdintoja podcastissämme osoitteessa:

https://soundcloud.com/user-321444041/oivalluksia-oikeusmuotoiluopinnoista?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing

Lämmittelimme ennen varsinaista bodystormingia pohtimalla, kuinka erilaiset tunteet vaikuttavat meihin ja kehoomme: "Laita silmät kiinni. Ajattele, että tunnet suurta iloa. Missä se sinussa tuntuu? Miten se näkyy sinussa?" Kun olimme pohtineet jotakin tunnetta omasta näkökulmastamme, koetimme, miltä tuntuu hypätä Kaijan, Matin tai Piin kenkiin: "Mitä, jos olisitkin iloinen Pii? Tuntuuko Piin ilomassa kohtaa kuin itselläsi? Millaiset asiat tekevät Piin iloiseksi? Tunnustele ja kuvaile kasvoillasi ja kehollasi, miltä Pii näyttää iloisena. Tuntuuko Piin ilo erilaiselta vai samanlaiselta kuin omasi? Mitä huomaat?"

Näyttelemällä bodystormingin pyörteisiin

Lämmittelyn jälkeen jaoimme ennakkoon määritellyt roolit, jossa 2–3 henkilöä oli esiintymisvuorossa ja muut kirjjasivat muistiinpanoja. Jokainen meistä sai siis vuorollaan toimia dokumentoijana, näyttelijänä ja avustajana. Nauhoitimme lisäksi koko harjoituksen.

Näytteleminen tuntui aluksi vähän jännittävältä, mutta samalla innostuimme toistemme hauskoista ja osuvista sutkauksista ja huomioista. Heittäydymme irti kritiikistä ja mukaan tunneriiheen, ja aika vierähti lopulta kuin huomaamatta. Välillä olimme tikahtua nauruun, kun tilanteet ja henkilöiden reaktiot osuivat niin syvälle nauruhermoon! Harjoitus onnistui hyvin myös sen vuoksi, että olimme jo tuttuja toisillemme ja ryhmässä oli hyvä ja kannustava ilmapiiri. Mielestämme bodystorming ei välttämättä yhtä hyvin sovi sellaiseen ryhmään, jossa osallistujat eivät vielä tunne toisiaan tai jossa yhteistyötä vasta harjoitellaan.

Saimme bodystormingista lisävahvistusta jo aiemmin tekemäämme havaintoon siitä, että tunteiden merkitys reklamaatioprosessissa on valtava. Kaik-

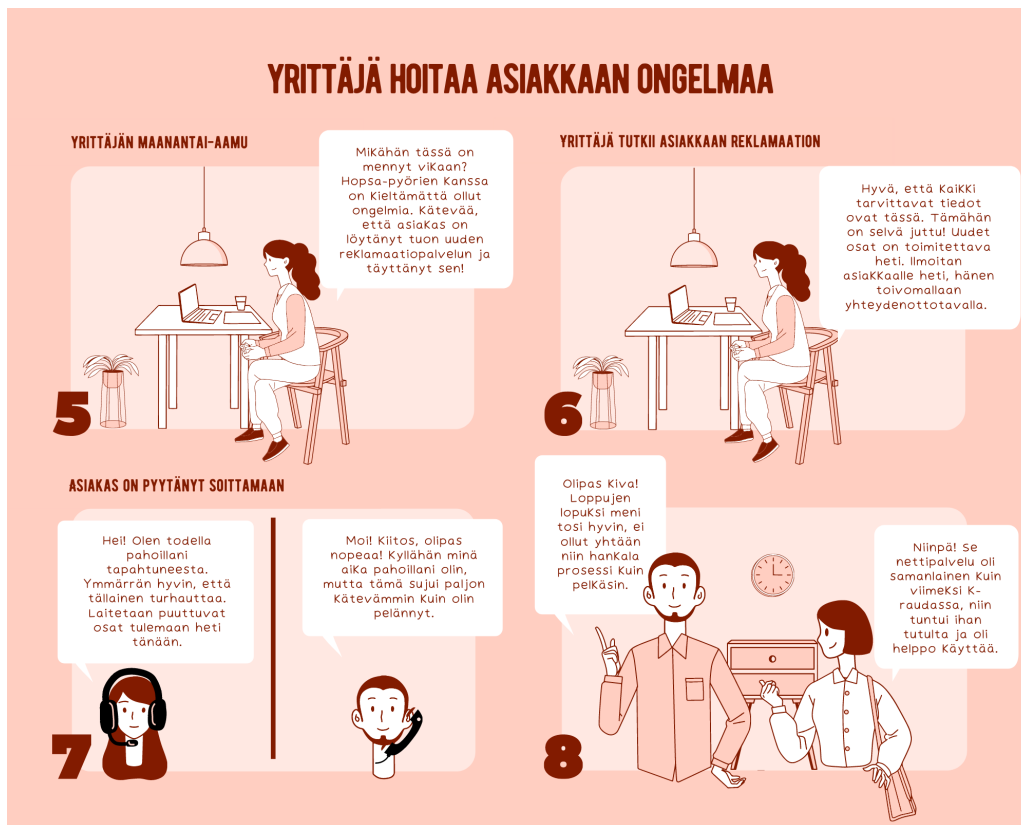
kien osapuolten tunteet tulisi ottaa huomioon nykyistä huolellisemmin. Bodystorming oli tiimillemme myös mieluisa tapa purkaa aiheeseen liittyvää energiaa ja viettää rennompaa aikaa projektin kysymysten parissa. Jaksoimme sen jälkeen taas katsoa projektia uusin ja virkein silmin.

Bodystorming kääntyi myös sarjakuvaksi

Bodystormingista oli meille erityisen suurta hyötyä reklamaatioprosessiin liittyvän palvelupolukertomuksen hahmottelussa. Teimme palvelukertomuksesta sarjakuvan, joka on samalla eräänlainen kiteytys bodystorming-työpajasta. Sarjakuvamme on tyypillinen tarina eräästä reklamaatiotilanteesta. Voit myös kuunnella sarjakuvan repliikit alla olevasta linkistä.

Kuvio 2. Bodystorming (Stickdorn ym. 2021) -menetelmän kautta muodostunut reklamaatioprosessiin liittyvä palvelupolku sarjakuvana. Kuvitus: Artikkelin opiskelijatiimi (Canva).

Kuvio 3. Bodystorming (Stickdorn ym. 2021) -menetelmän kautta muodostunut reklamaatioprosessiin liittyvä palvelupolku sarjakuvana. Kuvitus: Artikkelin opiskelijatiimi (Canva).

Lähteet

Dam, R. & Siang, T. 2020. What is Design Thinking and Why is it So Popular? Viitattu 21.3.2021. <https://www.interaction-design.org/literature/article/what-is-design-thinking-and-why-is-it-so-popular>

Design Council. What is the framework for innovation? Design Council's evolved Double Diamond. Viitattu 21.03.2021. <https://www.designcouncil.org.uk/news-opinion/what-framework-innovation-design-councils-evolved-double-diamond>

Stickdorn, M. 2012. This Is Service Design Thinking: Basics-Tools-Cases. Bis Publishers.

Stickdorn, M. Lawrence, A. Hormess, M. E. & Schneider, J. (toim.) 2021. This is Service Design Doing. Luku 6. Viitattu 21.3.2021 / 26.5.2021. <https://www.thisisservicedesigndoing.com/methods/bodystorming>

The de Bono Group. 2019. Six Thinking hats. Viitattu 21.3.2021 / 26.5.2021. <https://www.debonogroup.com/services/core-programs/six-thinking-hats/>

Asiakirjapinosta turvallisuuspolulle - lainsäädännön vaatimuksia visualisoimassa

Erään opinnäytetyön tarina

Havahduin ongelmaan eräällä tarkastuskäynnillä valvonta-asiakkaan luona. Olin latonut hänen eteensä aimo kattauksen erilaista lakia, standardia, viranomaisohjetta, EU-tasois-ta kannanottoa ja päälle kasan suosituksia. Asiakkaan ilmeessä oli hämmennystä ja ehkä ripaus epätoivoa. Omasta näkökulmastani kuvio oli ihan selvä: Pakollisia lainsäädännön vaatimuksia oli liuta, toinen mokoma tärkeitä hyviä käytäntöjä ja kolmas kokoelma ”hyvä tietää” tai ”tulossa pian” -osastoa. Ainoa ero välillämme oli, että olin itse omaksunut tuota kokonaisuutta pari vuotta ja nyt yritin siirtää sen kompaktina pakettina asiakkaan päähän kahden tunnin tapaamisemme aikana - apunani kasa tekstiä.

Työn tarpeellisuuden taustaa

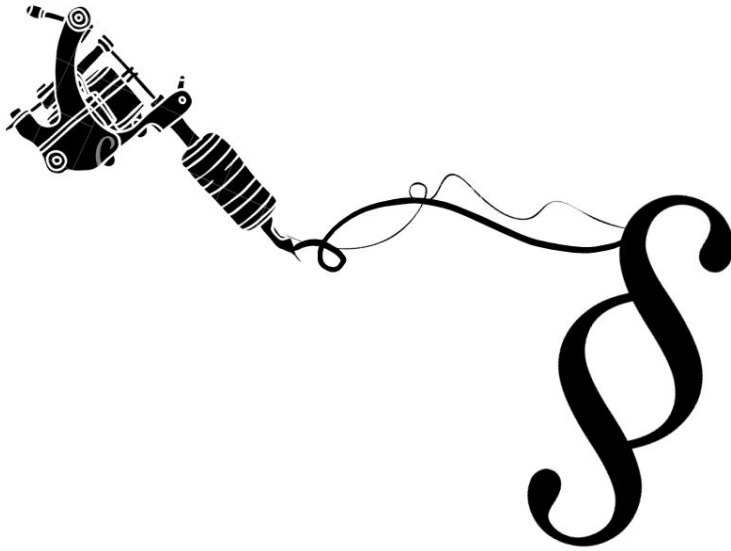
Päivätyökseni valvon erilaisten kuluttajille tarjottavien kauneudenhoito-, kehonmuokkaus- ja hyvinvointipalveluiden kuluttajaturvallisuutta. Siis sitä, että kun asiakas istahtaa esimerkiksi kosmetologin tai tatuojan penkkiin, hän lähtee palvelusta vähintään yhtä hyvässä kunnossa, kuin mitä palveluun saapuessaan oli.

Valvonnan perusteena oleva kuluttajaturvallisuuslaki on suomalainen turvaverkkolaki. Sen tarkoitus on varmistaa, että myös sellaiset palvelut ja tuotteet, joille erityislainsäädäntöä ei ole, ovat turvallisia kuluttajan terveydelle. Sellainen ei siis sovi, että asiakas saapuu palveluun terveenä ja poistuu sieltä vahingoittuneena. Palveluntarjoajan velvollisuus on huolehtia, että palvelu on turvallinen ja asiakas voi siihen esimerkiksi terveydentilansa puolesta osallistua. Tämä vaatii palveluntarjoajalta ammattitaitoa ja erityisosaamista, erityisesti kun ollaan tekemisissä suoraan ihmiskehon kanssa.

Ei riitä, että välineet ovat puhtaat ja hyvälaatuiset, vaan sen lisäksi on oltava etevä ennakoimaan erilai-

sia vaaroja, riskejä ja signaaleja sekä taitava tunnistamaan tarpeita, trendejä ja oman osaamisen rajat. Lääkäriin, terapeuttiin, kemistin, taikuriin ja ennustajaan taidoista on myös erityistä hyötyä. Vaikka tekijät ovat taitavia, on taustaksi todettava, että kauneudenhoito- ja kehonmuokkauspalveluiden toimijoiden parissa kuluttajaturvallisuuslainsäädännön vaatimusten tuntemus on paikoin hyvinkin huteraa.

Valvontaviranomaisena tehtäväni on ohjata, neuvoa ja valmentaa valvonta-asiakkaita kohti parempia turvallisuuskäytäntöjä. Tarvittaessa tuupataan vähän voimakkaammin, mutta yleensä turvallisuuden edistäminen tapahtuu hyvässä yhteistyössä. Kauneudenhoito- ja kehonmuokkauspalvelut ovat vahvasti kädentaitoammatteja. Näissä palveluissa turvallisuus syntyy ja kehittyy vain ja ainoastaan tekijän käsissä, toisin kuin monissa muissa palveluissa, joissa esimerkiksi rakenteilla ja opasteilla on iso merkitys turvallisuudelle. Ehjät ja toimivat tarvikkeet ovat toki olennaisia, mutta suurin vaikutus on palveluntarjoajan toimilla ja osaamisella.

Ymmärrettävät vaatimukset = parempi turvallisuustaso

Palataan alkuun ja hetkeen, jolloin havahduin asiakkaan kirjallisten dokumenttien ähkyy. Olin muokannut olemassa olevia materiaaleja ja ohjeita jo ennestään ymmärrettävämpään muotoon ja yritin aina nostaa dokumenteista keskeiset asiat esiin selkokielisesti. Se ei kuitenkaan tuntunut riittävän. Loputtomasta rautalangan vääntämisestä huolimatta kokonaisuus ja eri asioiden väliset suhteet tuntuivat jäävän monille vähintään jossain määrin mysteeriksi. YAMK-opintojen myötä eteeni lipuneen opinnäytetyön myötä päätin tarttua toimeen ja lähteä purkamaan kokonaisuutta atomeiksi. Kohteeksi valikoituivat tatuointialan palveluntarjoajat.

Tavoitteenani oli selvittää, millaiseen muotoon lainsäädännön vaatimukset pitäisi sorvata, jotta ne olisivat alan toimijoiden mielestä selkeitä ja ymmärrettäviä ja kannustaisivat turvallisuuden parantamiseen. Lainsäädännön vaatimusten ymmärrys näyttäytyy valvontakohteissa systemaattisempaan turvallisuusjohtamisena, jolla puolestaan on suora vaikutus palvelun turvallisuustasoon. Asiakaslähtöisesti laaditut, selkeät ohjeet puolestaan edesauttavat lainsäädännön vaatimusten ymmärrystä. Kehä on valmis.

Dokumenttipinoa sarvista

Entuudestaan jo kohtalainen osaamiseni tatuoinneista kaipasi vielä reippaasti lisäpotkua ja käytin muutamana kuukauden perehtyen kaikkeen mahdolliseen tatuoinneista saatavilla olevaan tutkittuun ja tutkimattomaan tietoon. Opinnäytetyön teoriapohja rakentui lopulta tatuointien turvallisuuden ympärille kattaen muun muassa lainsäädännön, tuotteet ja tarvikkeet, ihon reaktiot ja palvelun erilaiset riskit.

Tämän jälkeen oli aika tarttua toimeen varsinaisen kehitystyön osalta. Keräsin kokoon joukon alan toimijoita, jotka ideaalitulanteessa olisin halunnut istuttaa pyöreän pöydän ympärille miettimään ja ideoimaan, miten asiat oikeasti kannattaisi tehdä. Vallitsevassa maailmantilanteessa pyöreä pöytäni oli kuitenkin Microsoft Teams. Positiivista kyllä, virtuaalinen kehittäminen toisilleen täysin vieraiden ihmisten kesken toimi odotettua paremmin.

Skalpelliin alle otettiin asiakasturvallisuuteen liittyvät lainsäädännön vaatimukset. Dokumenttianalyysin ja teemahaastattelujen avulla kaivettiin esiin havaittuja puutteita ja koettuja ongelmia, heiteltiin ideoita ja esitettiin toiveita. Visuaalisten ja luovien taiteilijoiden ykköstoive oli, uskomatonta kyllä, visuaalisuus. Myös kronologisuutta toivottiin kovasti – mitä ensin ja mitä sen jälkeen? Kasaamieni tulosten perusteella lähdin siis visualisoimaan ja järjestämään lainsäädäntöä tatuointitaitelijan näkökulmasta sopivaan muotoon.

Vaikein pala kehittämistyössä oli pysyä itse lähtötelineissä tarpeeksi kauan. Oli hyväksyttävä, että kaikki eivät katsoneet lainsäädäntöä samanväristen lasien läpi. Löysin itseni monta kertaa tekemässä johtopäätöksiä jo reippaasti vallitsevaa tilannetta pidemmältä. Väkisinkin sitä kehittää itselleen ennako-odotuksia ja ajatuksia, jotka ilman päättävää suitsintaa lähtevät elämään aivan oma elämänsä. Piti siis keskittyä olemaan mahdollisimman objektiivinen ja ottaa mukisematta vastaan se, mitä työn edetessä nyt sattuisi sitten esiin tulemaankaan.

Johtopäätökset

Kehitystyö eteni jälkeenpäin tarkasteltuna tietenkin juuri niin kuin sen kuuluikin. Tutkimuksen hetkellä saatoinkin voimakkaastikin kyseenalaistaa itsekseni tutkimuksen suunnan tai tutkimuksen kohteiden painotukset. Kun johtopäätösten jälkeen oli aika hengähtää ja tarkastella tehtyä työtä, vastasi se kuitenkin kaikkinen epäilyttävine sivujuonteineen juuri sitä, mitä olin toivonut saavuttavani: käsitystä siitä, mikä alan toimijoiden mielestä toimii ja mikä ei. Kaikilla havainnoilla oli oma paikkansa ja roolinsa. Tämä oli myös keskeinen oppi; oikeusmuotoilua ei tehdä itseä varten tai omien mieltymysten pohjalta.

Opinnäytetyön kehitystyön lopputuloksena syntynyt tuotos, tatuointien turvallisuuskartta, on visuaalinen polku, joka kulkee läpi lainsäädännön vaatimusten. Sen tarkoituksena on selkeyttää lainsäädännön asettamat vaatimukset ja niiden marssijärjestys, auttaa hahmottamaan asioiden väliset suhteet sekä kuvata palvelun turvallisuuden muodostama kokonaisuus. Turvallisuuskartta poiki hyvää palautetta kehitystyöhön osallistuneiden kesken – olimmekohan tuki työstäneet sitä yhdessä loppuun asti. Paras palaute ei

kuitenkaan liittynyt suoraan itse tekeleeseen, vaan kehitystyöhön osallistuneen tatuointiyrittäjän tunteuksiin: ”Tää turvallisuushomma on oikeestaan aika innostava!”. Lainsäädännön vaatimusten tuntemus oli kasvattanut entisestään ylpeyttä omasta ammatista ja osaamisesta.

Oikeusmuotoilu on myös ja etenkin valtionhallinnon tulevaisuutta. Moderni tapa tehdä viranomaisvalvontaa ei ole se, että lyödään lakiteksti pöytään ja todetaan, että katso sieltä. Nykyaikainen viranomaisen ohjaa ja neuvoo selkokielellä ja asiakaslähtöisesti.

Lähteet

Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011

Nyholm, A. 2020. Turvallisesti taiteillen, ikuisesti iholla: tatuointi- ja pigmentointipalvelujen sääntely ja ohjaus. Laurea-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020121728851>

Oikeusmuotoilulla propagandaa vastaan

Oikeusmuotoilua on voinut opiskella Laureassa tammikuusta 2019, jolloin käynnistyi ensimmäinen oikeusmuotoilun ja oikeudellisen erityisosaamisen tutkintokoulutus. Tuolloin videotuottaja Joel Korhonen sekä lakimies Rami Lindström aloittivat Laureassa ensin polkuopiskelijoina ja myöhemmin syksyllä 2019 siirtyivät oikeusmuotoilun tutkinto-opiskelijoiksi.

Opintojen edettyä siihen pisteeseen, että opinnäytetyön laatiminen oli ajankohtaista, Korhonen ja Lindström päättivät yhdistää aiemmat kokemuksensa ja tehdä tavanomaisesta poikkeavan opinnäytetyön.

Päätitte tehdä hieman erilaisen opinnäytetyön. Mikä sai teidät tekemään dokumenttielokuvan?

Rami: Yhdistettiin meidän osaamiset ja mietittiin, mitä saataisiin aikaan. Joel halusi tehdä dokumenttielokuvan, mutta tarvitsi siihen myös juridista pohjaa. Halusimme yhdessä saada myös aikaan jotain, jolla voisi olla yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Joel: Usein kymmenien sivujen opinnäytetyön saatua lukea vain työn ohjaajat tekijöiden lisäksi, jonka jälkeen se haudataan theseukseen. Halusimme, että opinnäytetyö voisi olla laajempaa yleisöä kiinnostava ja sen takia myös helpommin katsottava ja lähestyttävä.

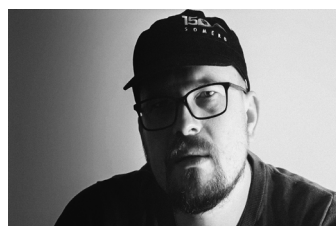
Miksi valitsitte disinformaation aiheeksi?

Rami: Valeutisointi on ollut tapetilla nyt useamman vuoden. Tuntuu ettei verkkovaikuttamista kuitenkaan vielä oteta tarpeeksi vakavasti.

Joel: Alkuvuoden 2021 tapahtumat Yhdysvalloissa näyttivät, millaisia vaikutuksia disinformaation levittämisellä voi pahimmillaan olla.

Rami Lindström

Lakimies, OTM

Työskentelee sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän lakimiehenä

Joel Korhonen

Videotuottaja

Työskentelee Laurean videotuottajana ja sivutoimisena yrittäjänä

Entä miksi otitte kulmaksi EU:n ja kansalaisten seurannan?

Rami: EU-lainsäädännöstä tuntuu jatkuvasti tulevan uutisia ”käyristä kurkuista”, siis väärin tulkittuja säännöksiä, joista saa kyllä mehevää, joskin aika halpaa journalismia. Välillä nämä jutut menevät läpi ihan oikeissakin medioissa, jolloin herää kysymys siitä, osaavatko toimittajatkaan aina erottaa totuutta valeutisista.

Joel: Ihmisten seuranta ja toisaalta yksityisyys ovat myös todellisia nykypäivän haasteita, kun internet-jätit omistavan valtavan määrän dataa meistä. Halusimme nostaa esiin myös sisällöllisesti oikeita ja merkittäviä kysymyksiä.

Mikä oli haastavinta dokumentin tekemisessä?

Rami: Feikkidokumentissa yhdistyy sekä faktan että fiktion haasteet. Pitää suunnitella ja käsikirjoittaa, mutta samaan aikaan vaikuttaa aidolta ja spontaanilta.

Joel: Valheellisen tiedon sijoittaminen faktan sekaan on yllättävän vaikeaa. Valheen ylläpitäminen tarinan mukana vaatii enemmän miettimistä kuin luulisi. Leikkausjärjestyksellä ja kriittisten seikkojen nostamisella oikeaan aikaan videolla on suuri merkitys tarinassa. Tämä pätee toki kaikenlaiseen videomateriaaliin, mutta tässä se korostui erityisen paljon.

Miten näette oikeusmuotoilun roolin tässä?

Rami: Ajatus siitä, että mitä sekavampaa juridiikka on, sitä helpompaa sitä on käyttää vaikuttamisen välineenä ja tehdä siitä disinformaatiota. Oikeusmuotoilu taklaa tätä selkeyttämällä juridiikkaa ja siitä viestimistä.

Joel: Halusimme tuoda esille oikean ongelman. Kun juridiikka eriytyy omaksi systeemikseen, sen ymmärtäminen muodostuu koko ajan vaikeammaksi ns. tavalliselle tallaajalle. Tästä syntyy riskejä, kun ei enää ymmärretä monimutkaista lainsäädäntöä, eikä eroteta mikä on totta ja mikä ei.

Rami: Oikeusmuotoilun tehtävänä on rakentaa siltoja ja lyhentää välimatkoja systeemien välillä.

Miten valitsitte kerrontatyylin dokumenttiin?

Rami: Poimimme videolle tyylejä erilaisista dokumenteista, joissa mielestämme on nähtävissä lähdekritiikin kompastuskiviä. Esimerkiksi nimibanneri puhuvan pään vieressä on monessa faktavideoissa aiunut lähde, jonka voi tarkastaa. Henkilö esittää väittämiä ja hänen sanotaan olevan esimerkiksi professori. Kuinka moni pysäyttää elokuvan ja tarkastaa, että tämä henkilö on olemassa? Tai perustuuko väittämät yhtään mihinkään? Mistä tunnistat dokumenttielokuvassa näyttelijän?

Joel: Kuvaustyyli on myös tarkoin valittu tämän päivän videofeedejä ajatellen. Otimme lähestymistavaksi autenttisen kuvaustyylin, jotta saisimme aikaan illuusion indie-tyylillä tehdystä dokumentista. Netissä leviävät autenttiset videot, kuten esim. puhelimella ohikulkijan kuvaamat videot ovat hyvin yleisiä vaikkapa uutisten rinnalla.

Uskottavaa mediaa ei siis ole enää ainoastaan suurella rahalla tuotetut dokumenttielokuvat, joita tuotetaan pitkään. Hyvin luodussa narratiivissa valeinformaation ja faktan erottaminen on lähestulkoon mahdotonta. Ainoastaan asian perusteellinen jatkoselvitys voi auttaa selvittämään totuuden.

Rami: Tavoitteena oli luoda illuusio fiktiivisestä toimittajasta ja hänen anonyymistä kuvaajaystävästään, jotka päättivät luoda dokumenttielokuvan vain tiedonjakamisen halusta. Tämä on täysin mahdollista tänä päivänä halvoilla välineillä ja ilmaisilla jake-lualustoilla. Dokumenttiin on tarkasti valittu amatöörimäinen kuvaustyyli.

Millaisella budjetilla tämän tyyllisen dokumenttielokuvan saa tehtyä?

Joel: Tämä dokumentti on toteutettu nollabudjetilla. Se koostuu käytännössä kahviin ja bensaan menneistä kuluista. Kuvauskalusto löytyi omasta takaa.

Videolla esiintyvät henkilöt olivat kaikki tuttuja ja kavereita, jotka suostuivat löyhän käsikirjoituksen pohjalta esiintymään ilman korvausta. Käytössä ei siis ollut yhtään ammattinäyttelijää.

Rami: Dokumentin pointtina oli myös herätellä ihmisiä elokuvan katsomisen jälkeen miettimään asiaa, että jos tähän tuotantoon olisi ollut käytössä rahoi-tusta ja aikaa.

Antakaa konkreettinen esimerkki siitä, miten valeinformaatiota voidaan upottaa dokumenttiin.

Joel: Valeinformaation upottamisen avain on käsitellä todellisia asioita ja kietoa fiktio faktojen ympärille. Tällä tavalla pystytään ohittamaan lähdekritiikin

ensimmäinen taso, kun puhutaan esimerkiksi oikeasti olemassa olevista EU-direktiiveistä tai viranomaisista.

Jätimme dokumenttiin myös tietoisesti helposti tarkistettavia väärä faktoja, kuten maininta Kansalais-oikeusliitosta, jonka olemassaolon voi kyseenalaistaa jo yksinkertaisella Google-haulla.

Rami: Tässä yksi esimerkki siitä, miten sattumaa voi hyödyntää. Dokumentissa nähdään henkilö, joka pitää kylttiä ja mesoaa salaliitosta. Tämä on aivan todellinen tilanne, jota ei suunniteltu millään tavalla. Tämä kohta usajastettiin tukemaan meidän kertomustamme jälkikäteen voice-overin avulla. Henkilö ei protestoinut kertomastamme asiasta. Jätimme kohtauksen vihjeeksi katsojalle. Mikäli katsoja tarkastaa, että mitä kylttien nimet ja tekstit googlaamalla löytyy, niin se johtaa johonkin aivan muuhun, kuin mitä me väitämme. Eli myös sattuman voi käyttää hyödyksi.

Joel: Saimme todella autenttisen kohtauksen mukaan videoon, mutta käsikirjoitimme sen osaksi omaa agendaamme. Lopputuloksena yllättävä ja toivottavasti uskottava kohta, jonka merkityssisältö kuitenkin muuttui leikkaamalla.

Mitä muita huomioita aiheesta haluaisitte vielä esittää?

Rami: Ehkä yksi muistutus on myös, että osana lähdekritiikkiä on hyvä olla myös itse median tai julkaisijan luotettavuuden yleinen arviointi. Tarkoituksena ei siis ole, että kaikki pitäisi lähtökohtaisesti kyseenalaistaa, koska se taas nimenomaan johtaa "vaihtoehtomedioiden" roolin kasvuun, kun esimerkiksi Yleisradion luotettavuus ja puolueettomuus asetetaan kyseenalaiseksi.

Joel: Toki on tärkeää pitää lähdekritiikki yllä myös Ylen ja suurten kaupallisten medioiden osalta, mutta se ei saa tarkoittaa sitä, että sen seurauksena nojataan täysin toiseen laitaan ja uskotaan kaikki, mitä nämä vaihtoehtomediat suoltavat.

Toimittaja Mika Muuri on fiktiivinen henkilö. Haastattelun ovat kirjoittaneet Joel Korhonen ja Rami Lindström.

Selkeää lakia kaikille

Oikeusmuotoilun tavoite on tuoda juridiset asiat käyttäjälähtöisimmiksi ja lisätä ymmärrystä tiedon muotoilun ja palvelukehityksen kautta. Lakien sisältöä ei muotoilun keinoin kuitenkaan saa muuttaa toiseen merkitykseen. Oikeudellisissa asioissa käytetty kieli on monelle ”tavikselle” hankala ymmärtää ja usein lakitekstejä mielletään tylsiksi ja vaikeiksi. Lakiteksteille on kuitenkin ominaista, että ne ovat hyvin virallista kirjakieltä, ns. lakikieltä.

Erilaisia tyylejä tuottaa tekstejä on useita ja näitä tyylejä kutsutaan kielen rekistereiksi. Kielen rekisteri on Kielitoimiston sanakirjan mukaisesti ”tilanteen mukainen kielenkäyttötapa”. Rekisteriin ei niinkään vaikuta maantieteelliset alueet (vrt. murteet), vaan sosiaalinen ympäristö ja käyttäjät. On olemassa nuorisokieli, urheilukieli, tieteellinen kieli, runokieli, uskonnon kieli ja niin edelleen. Kun asiaa miettii, eroavaisuudet eri tilanteiden ja yhteyksien kielimuodoissa havaitsee helposti.

Rikoslaki (39/1889), joka alun perin on kirjoitettu vuonna 1889, on suurimmalta osin uudistettu, mutta mukana on vielä muutamia alkuperäisiä pykäläiä, jotka ovat kirjoitettu vanhanaikaiseen, vielä nykylakejakin vaikeaselkoisemmalla tyyllillä, kuten 18 luvun 2 §; ”Joka tahallansa tuo esiin pettolapsen taikka vaihtaa lapsen, taikka muulla tavalla tahallansa muuttaa tahi polkee toisen sukuoikeutta, rangaistakoon vankeu-

della.” Sulo Aittoniemi on kirjallisella kysymyksellään (245/2002 vp) kysynyt eduskunnan puhemiehen kautta hallitukselta tietääkö hallitus mitä tarkoittaa pettolapsi. Oikeusministeri Johannes Koskinen on kysymykseen tällöin vastannut, että kyseinen vanhentunut säännös tullaan kumoamaan, mutta vielä toistakymmentä vuotta myöhemmin pettolapsi edelleen lukee laissa.

Esimerkki rikoslaista on hyvin vanhahtavaa lakikieltä, joka paikoin haastaa jopa oikeustieteilijöitä, mutta tavalliselle kansalle tälläkin vuosisadalla kirjoitetut lait voivat aiheuttaa ymmärtämisen haasteita.

Oikeusmuotoilun luennolla saimme tehtäväksi valita jonkin lain kohdan ja muuttaa sen kielen rekisterin toiseen rekisteriin. Aikaa tehtävään annettiin 15 minuuttia. Esimerkinomaisesti tähän artikkeliin on tuotu kaksi tuotosta tuolta 15 minuutilta, jonka aikana pala valmisteverotuslakia muotoiltiin runoksi ja kuluttajaturvallisuuslakia muotoiltiin rap-lyriikaksi. Disclaimerina tähän väliin sanottakoot pahoittelut näiden lajien ammattilaisille; ei taida aivan runouden ja varsinkaan sanoittamisen säännöt täyttyä. Mutta idea, ehkä jopa lain sanoma, näistä toivottavasti välittyy lukijalle.

Järki käteen Tallinnassa

Valmisteverotuslain (182/2010) 72 §: 1. ja 4. momentti

Yksityishenkilön tuomiset

1. mom.

Valmisteveroa ei kanneta niistä toisessa jäsenvaltiossa kulutukseen luovutetuista tuotteista, jotka yksityishenkilö hankkii omaan käyttöönsä ja itse kuljettaa mukanaan Suomeen.

4. mom.

Jos yksityishenkilö hankkii tuotteita muutoin kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, hän on velvollinen suorittamaan tuotteista veron, jonka perusteesta ja määrästä säädetään asianomaisessa valmisteverolaissa. Yksityishenkilön on tällöin lisäksi noudatettava kaupalliseen tarkoitukseen toimitettavien tuotteiden verotusta ja valvontaa koskevia tämän lain säännöksiä.

Jos haet bissee Tallinnasta,
muista ettei homma lähde hallinnasta.

Jos bisset ite maksat, roudaat ja dokaat,
niin silloin et tylsien verojen kanssa mokaa.

Mikäli sä homman mokaat ja naapurin Makelle juomia trokaat,
niin silloin sä vastuus kohtaat.

VALMISTEVEROTUSLAIN (182/2010) 72 §: 1. & 4. MOM.

Teksti: Nina Hytti
Kuvitus: Anja Merenkivi

Turvallisuusräppi

Kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) 10 §:n 1. momentti

Vaarallinen ja turvallinen kulutustavara ja kuluttajapalvelu

1.mom.

Terveydelle vaarallisena pidetään:

- 1) kulutustavaraa, joka rakenteessaan tai koostumuksessaan olevan vian tai puutteellisuuden, tavarasta annettujen totuudenvastaisten, harhaanjohtavien tai puutteellisten tietojen taikka harhaanjohtavan ulkomuotonsa vuoksi voi aiheuttaa vamman, myrkytyksen, sairauden tai muun vaaran terveydelle;
- 2) kuluttajapalvelua, joka suorittamistapaansa liittyvän vian tai puutteellisuuden tai palvelussa käytettävän tavaran rakenteessa tai koostumuksessa olevan vian tai puutteellisuuden taikka palvelusta annettujen totuudenvastaisten, harhaanjohtavien tai puutteellisten tietojen vuoksi voi aiheuttaa vamman, myrkytyksen, sairauden tai muun vaaran terveydelle.

Jou hei, kai sä tajuut hei,
et tavaroiden ja
palvelujen pitää olla turvallisii!

Jou kato
kuluttajaturvallisuuslaissa
säädetään täst hei,
sielt kato kymppi pykälä ja sen
momentit hei.
Sit et sä ymmärrät hei,
nii sun terveydelle
vaarallinen tavara voi sulle
jonkun f**king vamman aiheuttaa
tai sä voit hei depsi,
jos tosi pahasti käy.

Ja jou hei,
tää sama homma pätee palveluihin,
et muista tää kun sisäleikki puistoon tai
kiipeilee meet.

Jou hei, kai sä tajuut hei,
et tavaroiden ja
palvelujen pitää olla turvallisii!

KULUTTAJATURVALLISUUSLAKI (920/2011) 10§

Teksti ja kuvitus:
Anja Merenkivi

Lähteet

Opetushallitus 2021. Äidinkielen ja kirjallisuuden Lops-käsitteitä. Viitattu 24.5.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aidinkielen-ja-kirjallisuuden-lops-kasitteita>

Tieteen termipankki 2021. Kielitiede:rekisteri. Viitattu 24.5.2021. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:rekisteri>

Paakkinen, A. 2019. Rekister – rekisteri. Isoverstaan Oppikirjattomuus-hanke 2019. Viitattu 24.5.2021. <https://peda.net/kuopio/lukiok-ok-e/eol2/essay-topics/wret/register-rekister:file/download/6bc2222f91e44ea5819bc9c2ed9d33c1a4936df/Rekisteri.pdf>

KK 245/2002 vp-Sulo Aittoniemi /alk. Kirjallinen kysymys eduskunnan puhemiehelle rikoslain uudistamisesta. Viitattu 24.5.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_245+2002

Oikeutta sanoin ja kuvin

Käytämme laurealaisissa oikeusmuotoilun opinnoissa ennen kaikkea palvelumuotoilun menetelmiä. Mutta aina ei ole aikaa tai tilaisuutta tehdä vaiheistettuja moniammatillisia työelämälähtöisiä kehityshankkeita. Kyse voi olla vaikkapa valintaopintojaksosta tai johonkin muuhun kuin oikeusmuotoilun koulutusohjelmaan toivotusta, teemaan tutustuttavasta tehtävästä.

Esittelen muutaman toimivan oppimistehtävän, joita olemme viime vuosina teettäneet oppilailla. Avaan myös samalla jonkin verran oikeusmuotoilun teoreettisia lähtökohtia.

Tehtävät ovat poikkeuksetta sellaisia, joiden ohjaus ja arviointi on ollut innostavaa. Opiskelijoiden töistä on näkynyt paneutuminen aiheeseen ja samalla rohkeus heittäytyä uuteen.

Näitä saa vapaasti käyttää ja kehittää edelleen.

Yksisarvisjauho

Tämän tehtävän kehitelimme yliopettaja Marjo Poutasen kanssa. Marjo vetää Laurean Kosmetiikka-asiantuntijuuden kehittämisen ja johtamisen YAMK-koulutusta. Tavoitteena oli saada hänen opiskelijansa visualisoimaan tarina ja tunnistamaan siinä EU-oikeuden ja kansallisen lainsäädännön määrittelemät kosmetiikka-alan toimijat. Lisäksi edellytettiin teemaan liittyviä selvityksiä.

”Olet löytänyt Pjongjangin markkinatorilta kiinnostavan, pohjoiskorealaista yksisarvisen sarvijauhoa sisältävän Dharmapala-nimisen anti-age -saippuan. Tämä on saatava Suomen markkinoille ja kuluttajille! Mutta sinulla ei ole torikauppiaan kanssa yhteistä kieltä eikä

hän saa selvää viittoilustasi. Jonkin verran hän tuntuu kuitenkin ymmärtävän latinalaisia kirjaimia omien hanguli-aakkostensa pohjalta.

Selvitä torikauppiaalle tuotteen tie Suomeen. Tuotteen ostaisi valmistajalta venäläinen, Samaraan yhtiönsä (Nimosetbit OAO) rekisteröinyt Dimitri. Sieltä tuote tulisi Lyypekkiin, Dimitrin Helga-tyttöystävän Uberrashung GmbH -yritykseen ja lopulta sieltä sinulle liikkeeseesi Suomeen, josta myisit sitä kuluttajille.

Kuvaa visuaalisia keinoja käyttäen torikauppiaalle ainakin seuraavat toimitusketjuun liittyvät roolit: valmistaja, maahantuoja, jakelija, vastuuhenkilö, bloggari ja kuluttaja.

Liitä selostukseesi PIF ja turvallisuusselvitys. Voit lisätä myös muita asiaan liittyviä elementtejä.”

Saimme vastaukseksi hienoja karttoja, selkeitä prosessikuvauksia, hyvin laadittuja dokumentteja ja ennen kaikkea oivaltavasti piirrettyjä yksisarvisia ja elävän tuntuisia persoonia, jotka saivat prosessia konkretisoivia lisäpiirteitä. Vaarana tällaisessa tehtävässä on, että tarina vie liiankin voimakkaasti ja juriidikka unohtuu. Tällä kertaa niin ei käynyt.

Ihmiset haluavat kuulla anekdootteja, eivät vain kovia faktoja. Näin on myös silloin, kun he pohtivat omaa ja muiden oikeudellista asemaa (Hagan 2021). Anekdootit, samoin kuin tarinoiden nimetyt ja kuvatut hahmot, auttavat hahmottamaan abstraktien oikeudellisten sääntöjen merkitystä. Pienet pelkistetyt, karrikoidut tarinat tukevat myös muistamista.

Tatuojien ohje

Tämä tehtävä on niin ikään laadittu Marjo Poutasen opiskelijoille. Tatuointialan avulla voi kätevästi tutustua kauneudenhoitoalan sopimusasioihin, työsuhtedekysymyksiin, kuluttaja- ja turvallisuusteemoihin – mutta myös tekijänoikeuteen, tavaramerkkeihin ja alan oikeudenkäynteihin meillä ja muualla.

Ensimmäisellä kerralla tehtävänantoa pohjusti keskustelu kahden tatuointialan yrittäjän ja alan juridiikkaan perehtyneen lakimiehen Herkko Hietasen kanssa. Tukena oli myös jo valmistuneen opiskelijan, TUKES:ssa työskentelevän opiskelijan Annina Nyholmin aiheeseen syventyvä opinnäytetyö (Nyholm 2020).

Käytimme tätä tehtävää myös koulutuksen valintaopintojaksossa. Se oli mahdollista toteuttaa itsenäisesti aineistoon tutustumalla.

”Laadi oikeudellinen ohje aloittavalle tatuointialan yrittäjälle. Käytä lähteenäsi mm. Herkko Hietasen Tatuointien juridiikkaa -blogisarjaa ja Annina Nyholmin opinnäytetyötä (Theseuksessa). Nosta esiin keskeisiä tatuointialan oikeudellisia kysymyksiä. Ajatuksena on, että yrittäjällämme ei ole alan erityistä oikeudellista osaamista. Yritys on kuitenkin jo perustettu, kirjanpito järjestetty ja verotusasiat ovat kunnossa - näihin yleisiin kysymyksiin ei ohjeessa tarvitse puuttua.

Ajattele niin, että ohjetta voisi pitää esillä vaikkapa asiakaskansiossa tai seinätauluna. Käytä hyväksesi keräämääsi tietoa palvelumuotoilusta ja oikeusmuotoilusta. Muoto on muilta osin vapaa – muista hyödyntää visuaalisia keinoja ja elementtejä!”

Opiskelijat toteuttivat visuaalisestikin vaikuttavia ohjeistuksia. Parhaissa töissä oli käytetty selkeää puhuttelevaa kieltä ja tatuointien estetiikkaa tukemaan juridista sisältöä. Yhdessä työssä pääsi QR-koodien avulla tutustumaan tarkemmin alaa ohjaavaan lainsäädäntöön ja kyseisen yrittäjän sopimus pohjaan.

Visuaalisuuden vaatimukseen on houkutus vastata kuvituksella. Tällaista kuvan käyttöä on kutsuttu

höystegrafiikaksi (engl. flavor graphic) erotuksena infografiikasta ja visualisoinneista. Kuvitusta käytetään tällöin viestimään muusta kuin konkreettisista tosi- asioista. Kyseessä voi olla vaikeammin tunnistettavia seikkoja kuten tunnetiloista ja arvoista - tai tarkoitus on vain viihdyttää lukijaa. (Koponen, Hildén ja Vapaasalo 2016, 15.) Tällaisesta visualisoinnin tulkinnasta on hyvä varoittaa opiskelijoita jo etukäteen.

Muotoiltu oikeustapaus

Tämä tehtävä on opetusharjoittelijana olleen Virve Valtosen ja lehtori Johanna Aallon laatima. Tehtävää on vähän muuteltuna käytetty niin Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun (OMOE) normaaleissa ydinopinnoissa kuin valintaopintojaksollakin.

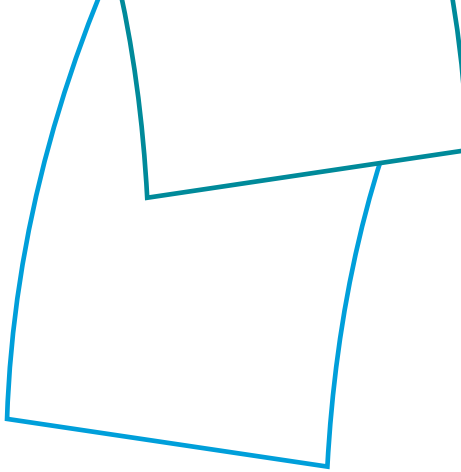
”Valitse muotoiltavaksesi yksi vuoden 2021 aikana tehty ennakkotapaus tai vuosikirjapäätös korkeimmassa oikeudessa (KKO) tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa (KHO). Perustele palautuksen kommenttikentässä, miksi valitsit juuri kyseisen ratkaisun.

Tehtävänäsi on muotoilla kirjallisesta ratkaisusta asiallisesti ymmärrettävä kuva tai kuvio. Tarkoituksena on havainnollistaa ennakkotapaus/vuosikirjapäätös henkilölle, jolla ei ole erityistä oikeudellista osaamista. Muotoilusta näkee, miten asian käsittely tuomioistuimessa etenee, miten ratkaisut tuomioistuimessa perustellaan ja miten ratkaisutekstit kiteytyvät olennaiseen.

Huomaathan, että visuaalisten elementtien käyttö ja luova ote ovat enemmän kuin sallittuja!”

Oikeusprosessin eri vaiheet saivat palautuksissa hienoja visuaalisia ratkaisuja. Mukaan tuli myös muistutuksia siitä, että kantaja A ja vastaaja B ovat todellisia ihmisiä – elleivät sitten olleet oikeushenkilöitä. Parhaimmillaan tällainen tehtävä on silloin, kun pääsemme ryhmässä tutkimaan ja kommentoimaan tehtyjä töitä ja oppimaan toisiltamme.

Emme muotoile korkeimpien oikeuksien päätöksiä sen takia, että ne olisivat oikeudellisia teksteinä erityisen sekavia tai koukeroisia. Juuri korkein oikeus on ollut näyttänyt muille tuomioistuinlaitoksen toimijoille tietä kohti selkeitä yleiskielisiä ilmaisuja ja normaali-

leja rakenteita. Tästä kehityksestä ja tuomioistuimen käyttämästä kielestä yleensä on Tieteen termipankissa valaiseva artikkeli (Tuomioistuinikieli 2021).

Visuaalisuuden käyttö muun muassa oikeusprosessin kuvaamisessa mahdollistaa nopean kokonaisuuden hahmottamisen ja olennaiseen keskittyvän strategisen lukemisen: se auttaa fokusoimaan ja valikoimaan. Samalla visuaalisuus tukee yhteistyötä ja näkemysten jakamista rakentaen näin yhteistä perustaa juridisissä käytännöissä ja oikeudellisissa tulkintatilanteissa. Visuaalisuus vaikuttaa usein myös tekstiä suuremmin tunteisiin. Näitä visuaalisuuden vahvuuksia on Stefania Passera arvioinut väitöskirjassaan (Passera 2017). Hän piti teemasta OMOE:n opiskelijoille työpajan keväällä 2019.

Yksilön tarina

Oikeusmuotoilussa ei ole kyse vain visuaalisista ratkaisuista. Tässä tehtävässä lähdettiin rakentamaan tarinaa. Laadin tehtävän nimenomaisesti OMOE:n vuoden 2021 valintaopintojaksolle.

”Kerro yksilön näkökulmasta fiktiivinen tarina, jossa oikeuden saatavuuden ja yleisemmin oikeusvaltion keskeiset periaatteet ja käytännöt näkyvät sekä hyvässä että pahassa (välillä jotain periaatetta noudatetaan, välillä jotain toista periaatetta ei noudateta). Voit halutessasi ottaa pohjalle jonkin todellisen tapauksen. Lisää kuitenkin kertomukseen kuvitteellisia elementtejä ja käänteitä, jotta saat periaatteet selkeästi näkyviin. Keksi päähenkilöllesi ja valtiollesi nimi.

Tehtävänäsä on siis kirjoittaa mahdollinen tarina, joka kuvaa monipuolisesti sitä, miten oikeusvaltioperiaate ja oikeuden saatavuus voivat vaikuttaa yksittäisen ihmisen elämään. Kuvittele lukijaksi tai kuulijaksi henkilö, jolle nämä periaatteet ovat tuttuja, mutta jolle ne ovat samalla jääneet etäisiksi, käsitteelliselle tasolle.

Käytä hyväksesi annettuja lähteitä. Älä kuitenkaan viittaa suoraan periaatteisiin tai lähteisiin – tavoitteena on kirjoittaa tarina.”

Juristilta edellytetään tarinnankerronnan taitoja (Meyer 2014). Oikeusmuotoilijalla tulee olla tarinankerronnan kyky mutta myös peruskoulutuksen saanutta juristia eritellympi suhtautuminen kertomukseen. Kertomus on voimakas, usein tunteisiin vetoava väline, johon liittyy tunnistettuja vaaroja (ks. Mäkelä ym. 2020).

Monet opiskelijoiden kirjoittamista tarinoista olivat hauskoja, monet olivat aidosti koskettavia, jopa surullisia. Joka tapauksessa hakijoilla ja erityisesti valituiksi tulleilla on merkittäviä kirjallisia kykyjä, joita he pystyivät hyödyntämään tehtävänantoa noudattaen. Tällaisen tehtävän arviointi vaatii etukäteen laadittua, tarkkaan harkittua arviointimatriisia.

Kielen rekisterit

Hauska tehtävä, jolla voi houkuttaa esiin kirjallisia taitoja, perustuu kielen eri rekisterien käyttöön oikeudellisissa teksteissä. Tämän voi teettää vaikkapa ruokatauon jälkeen tai opetuspäivän lopuksi. Kokeuksen perusteella voi sanoa, että vireystila nousee nopeasti.

”Rekisteri on kielimuoto, jonka käyttö kytkeytyy erityisiin tilanteisiin.

Eri rekisterit voivat poiketa toisistaan mm. sanastolisesti ja kieliopillisesti. Rekisterit voivat olla melko suppeisiin tilanteisiin rajattuja. Tilanteeseen sopivan rekisterin valintaan vaikuttaa mm. tilanteen muodollisuus.

- mainonnan kieli
- urheilukieli
- nuorisokieli / nuorisokielet
- selkokieli
- tieteellinen kieli / tieteelliset kielet
- politiikan kieli
- talouden kieli
- uskonnon kieli
- runouden kieli / kielet

Etsi laki, muu säädös tai jokin viranomaisteksti ja muuta sen rekisteri. Parin virkkeen malli riittää. Esitä ensin alkuperäinen teksti, sitten oma versiosi.”

Nuorisokieli, erilaiset murteet ja runous kaikissa muodoissaan antavat laeille ja muille oikeudellisille teksteille aivan uutta potkua. Avioliittolaki-rap on vaikuttavaa kuultavaa varsinkin opiskelijan itsensä esittämänä. Joskus voi kokeilla arkikieltä vaikkapa sarjakuvaan (kuvio 1).

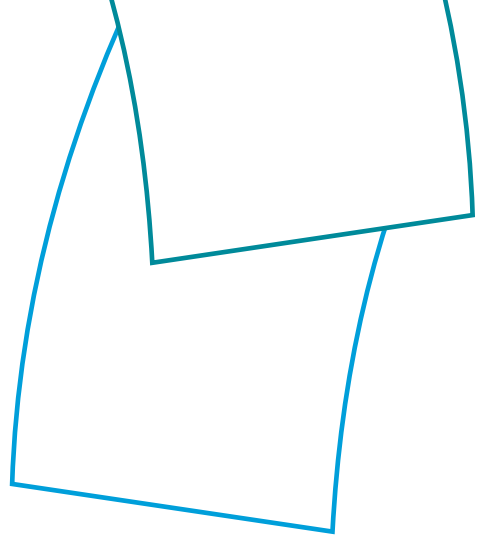
Hieno esimerkki rekisterimuutoksesta on Jarkko Tontin runokokoelma Lain laita (2020). Tontti on osallistunut kahdesti OMOE-opiskelijoiden kaunokirjallisten seikkailujen arviointiin.

Hitaasti – ja nopeasti

Parhaimmat työt ja oppimistulokset syntyvät kohdullisen pitkissä, ryhmissä tehtävissä projekteissa. OMOE:ssa tällaiset hankkeet tehdään poikkeuksetta tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa. Mutta suhteellisen nopeasti, itsenäisesti hoidettavat tehtävät ovat oppimisen mausteita, keinoja avartaa ajatusten ja lähestymistapojen maisemaa.

Kuvio 1. Sarjakuva oikeusmuotoilusta. Teksti: Jukka Linna.

Lähteet

Hagan, M. 2021. Law by Design. Viitattu 12.9.2021. <https://lawbydesign.co/about-feedback/>

Koponen, J., Hildén, J. ja Vapaasalo, T. 2017. Tieto näkyväksi: informaatiomuotoilun perusteet. Espoo: Aalto-yliopisto.

Meyer, P. N. 2014. Storytelling for Lawyers. New York: Oxford University Press.

Mäkelä, M., Björninen, S., Hämäläinen, V., Karttunen, L., Nurminen, M., Raipola, J. ja Rantanen, T. (toim.) 2020. Kertomuksen vaarat: kriittisiä ääniä tarinataloudessa. Tampere: Vastapaino.

Nyholm, A. 2020. Turvallisesti taiteillen, ikuisesti iholla: tatuointi- ja pigmentointipalvelujen sääntely ja ohjaus. Laurea-ammattikorkeakoulu. Espoo. Viitattu 8.9.2021. <https://www.theseus.fi/handle/10024/354695>

Passera, S. 2017. Beyond the wall of contract text – Visualizing contracts to foster understanding and collaboration within and across organizations. Espoo: Aalto University School of Science.

Tontti, J. 2020. Lain laita. Helsinki: Aviador.

Tuomioistuinkieli. Tieteen termipankki. Viitattu 12.9.2021. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:tuomioistuinkieli/laajempi_kuvaus

AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULUN oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun koulutus on ainutlaatuinen niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Se on maailman ensimmäinen tutkintoon johtava oikeusmuotoilun maisteritasoinen koulutus.

KOULUTUKSESSA ON KAKSI ydinkokonaisuutta: oikeusmuotoilu ja oikeudellinen erityisosaaminen. Oikeusmuotoilussa opiskelija oppii palvelumuotoilun menetelmät ja prosessin. Hän suuntautuu käyttäjäkeskeiseen kehittämiseen ja rakentaa uusia oikeudellisia tuotteita ja palveluita. Samalla otetaan huomioon oikeudelliset periaatteet, näkökulmat ja velvoitteet. Oikeudellista erityisosaamista opiskelija kehittää syvenevän oikeusosaamisen kursseilla. Siinä keskitytään isojen, yhteiskuntaa ja kansalaisten asemaa parantaviin muutoshankkeisiin ja viedään näitä teemoja koskevaa teoriaa ja tietoa käytäntöön.

TÄMÄ KOKOOMATEOS tarjoaa syventävän näkökulman oikeusmuotoiluun. Artikkelit toimivat jatkumona aiemmin ilmestyneelle oikeusmuotoilun ensimmäiselle julkaisulle (2019). Oikeusmuotoilu on tuore myös koulutusalan. Laurea-ammattikorkeakoulussa hiljan käynnistynyt Oikeusmuotoilun ja oikeudellisen erityisosaamisen (OMOE) koulutus on maailman ensimmäinen alan ylempi korkeakoulututkinto. Tämä julkaisu on tarkoitettu kaikille lukijoille, joita ala kiinnostaa opintojen tai sovelletun tutkimuksen näkökulmasta.